

Nechťe dítek a nebráňte jim jíti ke mně; nebo takovýcht' jest království nebeské. Mat. 19, 14.

1. Školská píseň.

Dítky, poďme s radostí do školy k učení, Shromáždímež v mladosti potřebné umění. Každá práce z počátku máwa své těžkosti; Stane se však dost snadnou při stálé pilnosti.

Když vzroste naše veliči, tof nám bude bláze; Budou lidé vsfelici wážit si nás draze: Neb budeme uměti bližním dobře sloužit. Hledme to mít v paměti, a po práci toužit.

Wsse dobré od tebe jest, o Bože! učení požehnej a pro swau čest dej nám zrůst v umění. Pomoz dle slova twého chodit v pobožnosti, Aby se u každého z nás množili ctnosti.

Revízia
1969

Slovenská pedagogická knižnica Bratislava
Sign. U
Prír. čís. 14979.2

H 451.01(15)(071) - u

2. V mene Božom.

V mene Božom začíname, —
 Ráč nám dať pomoci Pane!
 Keď nám Ty budeš pomáhať,
 Bude práca prospech mávať;
 Lež ak nedáš požehnanja:
 Marné naše namáhania.
 Preto v Tvojom mene Pane,
 Prácu našu začíname.

3. Dom.

Dom je stavanie. Volá sa preto tak, že je stavaný, — postavený. Domy stavajú ľudia z dreva, alebo múrajú z hliny, kamenia a tehál. Najprv založia murári do zeme z á k l a d (fundament). Základ spravia širší, ako majú byť múry; — aby dom pevne stál. Na základe vystavia steny alebo vymúrajú múry. Na steny alebo múry pripraví kresári z dreva k r o v. Krov potom pokryjú strechári trstinou, šindľom alebo škridlicou. To je už potom s t r e c h a.

Aby ľudia mohli do domu dnu a z domu von chodiť, spravia cez steny d v e r e. A žeby v stavaní tma nebola, spravia cez steny o b l o k y. Do oblokov zapraví sklené tabule, cez ktoré, že sú priedračné — svetlo do stavania preniká. Dvere zhotovujú stolári, — sklá do oblokov osádzajú sklenári.

4. Čiastky domu.

Domy stavajú si ľudia na bývanie. V dome jedávame, pracujeme, spávame, to jest: bývame. Dom je náš príbýtok. Dom chráni nás pred vetrom a dažďom, pred zimou a horúčosťou.

Zo dvora vchádza sa dvermi najprv do pitvora, z pitvora do izby, a niekde i do komory. Každá izba alebo komora má štyri steny, povalu a podlahu.

V izbe máme postele na spávanie, lavičky a stolce na sedávanie a stôl, pri ktorom jedávame. V izbe máme ešte: skrýne na háby a po stenách rámiky, police, obrazy a zrkadlá. V kúte pri dverách stoja kachle alebo pec. Pecené potrebujú sa zvlášte v zime na zahrievanie izieb. Tieto menované veci volajú sa izbové náradie.

Pri pitvore je kuchyňa, v ktorej na ohnisku alebo na sporáku varievame a pekávame. K vareniu a pečeniu potrebujeme: hrnce, kotlíky, panvice, varechy, tapše, nože, sekáče, vidličky, ližice, trelcia, sitká, cedilká a ešte iné veci. Toto spolu volá sa kuchinský riad. — Nad kuchyňou je koch, kadiaľ dym zo stavania odchádza.

V komore mávame chlieb, múku, mäso, masť, strovu, ovocie, med, vajcia, mydlo, a týmto podobné veci.

V niektorom stavaní — obyčajne pod komorou v zemi, jesto pivnica. Pivnica je chladná, preto držiavame v nej v lete pitnú vodu, mlieko, víno

a čerstvé mäso. V zime ale býva v pivnici predsa teplejšie, než vonku. Preto odkladajú si ľudia na zimu do pivníc krumple a rôzne zeleniny, ktoréby ináče tu von pomrzly a pohnily.

Na povale čiže padláši mávame niekedy krm pre statok, alebo slamu na kurivo, často ale i rozličné domáce náradie.

Izby, komory, kuchyne, pivnice a povaly sú čiastky domu. Konča domu sú siene, staje, chlievy, drevárne a góreje na kukuricu. To sú hospodárske alebo gazdovské staviská.

5. Domáci život.

Doma bývam s milými rodičmi. S nami bývajú tam i moji bratia a sestry, starý otec a stará matka. My sme spolu jedna rodina. My sa všetci radi máme. Rodičov a starších poslúchame; jedno druhému si pomáhame. S nami v dome býva niekedy ešte i sluha, slúžka, pestúnka; niekde učeň alebo tovaryš. Títo ale sú nám nie rodina. Oni sú naša čel'ad, ktorá nám za plat a chôvu pracovať pomáha. Že spolu s nami doma pracujú a bývajú, tedy sú oni naši spoludomáci. My deti znášame sa i s čel'adou vždy pekne a vlúdne.

Otec je hlava a pán rodiny. On nielen pracuje sám a zarába živnosť pre rodinu: ale i rozkazuje deťom a čel'adi, čo, kedy a jako majú aj oni pracovať; slovom: otec stará sa o poriadok v dome. Matka pracuje najviac v domácnosti. Ona varí, pečie,

šije, pere, umýva, pradie, tká a opatruje a lieči nás deti, keď sme niekdy choré.

Dokial' sme malé, — dobrí rodičia nás chovajú, šatia, opatrujú a učia nás modliť sa milému Pánu Bohu. Keď sme väčšie — asi šesteročné — kúpia nám šlabikár a zavedú nás do školy.

O, jaké Bohu díky vzdám,
Že dobrých zde rodičou mám!

6. Pieseň.

Bože! ráciž to príkazani Do srdce mého napsati:
Gled rodiče své do skonání Milowal, ctít, poslouchati!
Bych tyto mé powinnosti wždycky plnil s ochotností.

Dni od narození mého, Často s obtížností mnohou
Činowali mi wíc dobrého, Než já jim odplatit mohu:
Ba oni ještě i nyní Wždy semnou jen dobře mını.

Protož chci se toho hájiti Čimž mohou být zlo-
rmauceni, A wsecko to chtiwě činiti, Čimž mohou být
potěšeni: Dejž, Bože, by toto čtění W skutku přišlo
i naplnění.

7. Dvor a domáce zvieratá.

Temer pri každom dome jesto d v o r. Dvor býva ohradený plotom čiže lesou, doskami alebo múrikom. Z vonku chodievajú l'udia do dvora čez dvere, statok ale s vozmi čez v r á t a. Obyčajne na prostred dvora je s t u d ň a. Studňa ohradená je do okola s r u b o m, aby do nej l'udia alebo zvieratá spadnúť nemohli. Pri studni napája otec z válova kravy, voly a telce. Slúžka nesie do

chlieva pomyje pre ošipané. V jednej staji dáva sluha ovciam akožám, v druhej zas koňom a žriebätám voňavé seno. Z toho ujde sa aj ušatým zajačkom pod jaslami. Brat Miško vyťahne z pod siene voz, vyvedie zo staje kone a zapriahne ich doňho. Pod sieňou bývajú ešte i sáne, pluhy, brány, riečice, káry ináč taligy, fúriky a iný gazdovský riad.

Sestra Marienka vyjde na dvor s plnou slamienkou jačmeňa alebo kukurice. Tu sa hneď okolo nej shrknu: sliepky, husy, morky, kačky, holuby — slovom všetek hyd (drôbež). I tarkavý psík Špirko radostne zaskučí, keď mu Marienka podáva kus chlebička. Marka ešte i mačičku nachová sladkým mliekom.

Všetky tú menované zvieratá držiavajú a chovajú si ľudia pri dome; preto sú ony domáce zvieratá. Niektoré z nich dajú sa snadno chytiť, česať, dojiť, zapriať. Tie volajú sa krotké zvieratá.

V komorách a stajách pridržiavajú sa myši, niekedy aj potkany a lasice. Tieto sú ale ľudom len na škodu; preto menujú sa škodlivé zvieratá. Ani nepatria medzi domáce, — lebo nie vždy zdržujú sa pri dome.

8. Škola.

Škola je veľká a vidná izba. Na prostred školy sú dlhé stolice a v nich lavice na se'enie. Na prednom mieste je stolík s osobitnou stoličkou pre pána učitel'a. Pri dverách sú rámiky čiže vešiaky,

a police na klobúky a vrchné háby. Na stene visia hodiny. V kúte stojí pec alebo kachle. Pri peci na lavičke sú nádoby na pitie. Neďaleko od stolíka stojí kasňa na knihy. Toto spolu je šk o l s k é n á r a d i e.

Pred stolicami na podstavci stojí veľká čierna tabula. Na tabulu píšavame kriedou. Po stenách visia čítacie tabule, obrazy a mapy. Pri tabuli stojí počítačový stroj. Na stoličkách pred sebou máme knižky, písanky, tabulky, perá, grifličky, ceruzky, lino-náre, špongie a kalamáre. Pomocou týchto vecí učíme sa čítať, písať, počítvať a kresliť: sú to tedy učebné p o m ô c k y alebo prostriedky.

Chlapci, ktorí do školy chodia, volajú sa ž i a c i, a dievčatá ž i a ě k y. Tí, čo spolu somnou do školy, chodia, sú moji spolužiaci a spolužiačky.

9. Do školy!

Pôjdem do školy, vezmem si knižky a čo mi treba k učeniu a cvičeniu. Nič nezabudnem. Do školy ja rád chodím, a to vždy na určenú hodinu. Po ceste nebežím, ale idem poriadne a ticho. Starších ľudí, ktorých stretnem, hlasno a úctive pozdravím. Keď prídem pred školu, očistím si obuv od blata alebo snehu, a tak vojdem ticho do školy. Ciapku alebo klobúk povestím si na vešiak a sadnem si na moje miesto. Na mieste sa tichúčko preúčam, a tak očakávam príchod pána učiteľa.

10. Školský život.

Do školy chodievame vždy ráno a popoludní. Do školy chodíme sa učiť. Vyučuje nás pán učiteľ. Učenie začíname vždy nábožným spevom a modlitbou. Pán učiteľ učí nás správne myslieť a hovoriť, čítať, písať, kresliť, počtovať, spievať a modliť sa. — Rozpráva nám o Pánu Bohu a o Ježiškovi, a učí nás, čo a ako máme robiť, aby sme boli milí ľuďom a Pánu Bohu. On poučuje nás, ako máme spolu nažívať s našimi dobrými rodičmi, bratmi, sestrami a inými ľuďmi, aby sa to Pánu Bohu ľúbilo. — Pán učiteľ učí nás poznávať mnohé veci, ktoré Pán Boh pre nás stvoril. O tých učíme sa: čo sú, z čoho sú a na čo sú. — Pán učiteľ učí nás teda mnoho dobrého. — Neposlušných a lenivých žiakov vše i potresce; preto ale nás všetkých miluje. Za to máme ho aj my milovať a poslúchať.

Po vyučovaní sa zas nábožne pomodlíme a potom tieho domov rozídeme.

11. Modlitba pred učením.

Ve jménu Boha Otce i Syna i Ducha swatého,
Amen.

Bože dobrý, Bože swatý!
Káč nám k tomu síly dáti,
Bychom se pilne učili,
A tak čas dobře užili.

12. Modlitba po učení.

Za vsse dobré učení.
Které sme prijali, —
Prijmiz Dče láskavý
Broucné nasse chvály!

Požehnej učitelü
Kteri nás cwičili :
Dej, bychom tobě ke cti,
Jim k radosti žili.

Sláva budiz Bohu Dci, i Synu, i Duchu Swa-
tému ; jakož byla na počátku, tak buď i nyní i wždycky
i na wěky wěkůw. Amen.

13. Školná pieseň.

Zdaž to dte šťastné neni, Jenž do školy chodíwa,
Kde prospessného umění A mandrosti nabýwa? Jistě, šťastí
jeho wěšši jest, než se wyslowiti Můž, aneb pochopiti.

A hle, to šťastí w plnosti S nám nyní se směje ! Neb
je Bůh dobrý z milosti každodenne nám přeje. S nechť tedy
každý hledí Tomu daru wděčen býti, A Boha zaň welebit.

Hled též každý z nás s pilností Když čas jest se
učiti ; Ds nemusel z twé lennosti Žalost wěčně ctiti.
Uznej, že máš celý twůj čas Tráwiti užitečně : Tak bu-
deš šťastný wěčně.

14. Učme sa !

Učme sa usilovne, žiaci ako žiacky ! poodložme
na stranu zábavky a hračky ; lebo pilnosť s cviče-
ním wedomosť nám dáwa, — a kto je usilovný, Bôh
ho požehnáva. — Záhalka a lenivosť samy sa tre-
stajú ; bo lenivci v živote biedu, psotu majú. Preto
sa len pilnosti pridržeme v mladosti : to nám niekdy
prinesie sťastie a radosti.

15. Ako sa Janík doma i v škole správa.

Keď sa Janík ráno prebudí, ihneď rezko hore vstane, poriadne sa oblečie, umyje, učeše a vrúčne sa pomodlí. Rodičom pobozká ruky a domácim zavinšuje „dobré ráno!“ Nato preopakuje si svoje školké úlohy. Frištuk (raňajky) poriadne posnieda. Potom sobere si všetko, čo mu bude treba k učeniu, povie domácim „S Bohom!“ a vybere sa do školy.

V škole sa Janík drží ticho a slušne. Na reči pána učiteľ'ove dobre pozoruje a počuté si dobre zapamätá. Úlohu odrieka hlasne a srozumiteľne. Lavice stružlikaním nekazí, po stenách nečarbe. Pri písaní dáva pozor, aby si ruky, knihy a šaty tyntou (atramentom) nezababral. Náš Janík je poriadny žiak.

Keď príde zo školy, — pozdraví zas pekne domácich. Knihy odloží na ich miesto, a niekedy porozpráva rodičom a domácim, čo pekného a dobrého sa v škole naučil.

Pred jedením i po jedení sa Janík vždy pomodlí, a je spokojný s tým, čo mu dobrí rodičia k jedlu predložia. Jedáva poriadne a mierne. Na hru až potom myslí, keď je so svojou lekciou hotový.

Keď príde čas ku spaniu, to sa Janík zas nábožne pomodlí. Potom sa vyzlečie, hábiky pokladie si na obvyklé miesto, pobozká rodičom ruky, povie „dobrú noc!“ a ľahne si. — Janík spáva pokojne a sladko, lebo pri ňom bdejú strážni anjeli Boží.

16. Ráno.

Keď vychodí to zlaté slniečko,
Keď sa zbúda, vstáva v hore všetko :
So slniečkom ranným aj ty vstávaj,
Rezko postel' tvoju zanechávaj, —
A hneď vďačným srdcom za ochranu
Poďakuj sa nebeskému Pánu. —
Nauč sa úlohu bez meškania,
K čomu je najlepšia chvíľ'a rania ;
Lebo smysly spánkom občerstvené
Sú k učeniu znovu posilnené.
Po frištuku sober veci svoje,
Ktoré maj vždy po ruke hotové !
Povedz si domácim „dobró zdravia !“
A hybaj do školy bez meškania.

17. Ranná pieseň.

Této chvíle ranni
Prijmi deľowání
Dťče láskawý !
Neb po nočném čase
Probudils mne zase
Ze sna me zdrawi.

Dejž, bych i w tento den
Byl twé lásky hoden
Hospodine můj !
Dbych tobě sloužil,
A k dobrému užil.
Krátky život svůj.

18. Ranná modlitba.

Abyž sem již wstal z mého lože, tebe chválím, milý
Bože, z twé ochrany a pomoci mně prokázané té noci, — že
si mi w mém nočném spání dal tiché odpočívání ; popřals
mi nové čerstwosti ku konání powinnosti. Chráň, řed a weď
mne, Dťče můj ! Duchem swatým mně obdaruj : bych se i
dnes stal moudřejším, pobožnejším, spůsobnejším. Amen.

19. Večer.

Keď si každý robotu odbaví,
 Keď sa sblíži večer tichý, tmavý, —
 K odpočinku keď ťa zvon osloví,
 Ty už máš byť s lekciou hotový ;
 Aj ty prácu svoju máš odložiť, —
 Modliť sa a na pokoj uložiť.
 Kto sa večer nábožne modlieva :
 I vo sne sa blažene cíteva.

20. Večerná pieseň.

O Jezíssi můj Pane, Rozjítiť svá křídla na mne
 Ku rátko zemdlné ; Nechať mne i ve spání Tvůj anjel
 strážce chrání, Ať ležím neporuffeně.

I vás milí domácí Ať nepotká té noci Nic zlého,
 šťastného ; Bůh popřej šťastné spání, A ráč nás ostří-
 hati Od nešťěstí wšelikého.

21. Večerná modlitba.

Deň sa pomínul, ja som nezhyrul; Tys ma
 privínul Bože pod tvoju moc. Tvojej ochrane dá-
 vam sa, Pane, i na túto noc. Ó ráč ma strážiť,
 snom tichým blažiť smysly, a telo — aby ku všetmu
 činu dobrému poobčerstvelo. Amen.

22. Poriadny chlapček.

Ja som chlapček poriadny, do školy rád chodím, na ceste som spokojný, zlého nič nerobím ; s poslušnými žiakmi len spoločenstvo mávam, rozpustilcom sa vyhnem, s nimi sa nehrávam ; v čas ráno hore vstávam, Bohu sa modlievam, vezmem knižku do ruky, pilne sa učievam. Knihy, šaty v poriadku, v čistote si držím ; preto ma každý rád má, trestu neutržim. Dakedy aj pracujem v zahrade, na poli, pritom bývam vždy zdravý, nič ma nezabolí. — Pracovitým, poslušným, čistotným chcem vždy byť ; pokiaľ mi Boh na tomto krásnom svete dá žiť.

23. Starý otec a jeho deti.

Bol raz jeden chorľavý starý človek. Údy sa mu od slabosti triasly, a zrak ho už opúšťal. Pri jedení len slabo mohol držať ližičku v ruke, a obrus vše polievkou popolieval. I nenechaly ho deti jedávať pri stole, ale odtisly ho pod pec na lavičku. Tam jedával potom samojediný z hlinenej mištičky, a ne jeden raz zarosily sa mu oči slzami. Raz vypadla mu miska z ruky a rozbila sa. Pre to nahnevaná nevesta kúpila mu drevenú mištičku, z ktorej potom jedával.

Raz na poludnia, keď otec s materou za stolom sedeli, bavil sa ich malý chlapček s kúskami doštičiek a proboval si z nich zpraviť malé korytko. „Načo že ti to bude?“ zpyta sa ho otec. „No, vari neviete?“ odpovie chlapček, „z toho budem vás

chovať na lavičke pod pecou, keď narastiem.“ Tieto slová tak prenikly srdcia jeho rodičov, že s plačom prosili si starého otca za odpustenie, a hneď si ho za vrch stola usadili. Od toho času opatrovali ho láskave a s úctou až do smrti.

Synu! pomáhej v starosti otcu svému, a nepri-
vozuj ho k zármutku, dokiaľ jsi živ. Sirach. 3, 12.

24. Príslovia a porekadlá.

Ani Pán Boh každému neuhovie.

Babka k babce, budú kapce.

Čo sa Janko nenaučí, to sa Jano nedoučí.

Dočkaj času, ako hus klasu.

Dobrych sa veľa zmesť,

Dobrého veľa nebýva.

Hlúposť nikde nič neplatí.

I vo Viedni ľudia biedny.

Aký život, taká smrť.

Kto nemá v hlave, má v nohách.

Kto sa radí, nezavadí.

Komu niet rady, — tomu niet pomoci.

25. Osada—obec—dedina—mesto.

Okolo nášho domu sú aj iné domy. V tých tiež ľudia bývajú. To sú naši susedia. Máme susedov horných, dolných, naproti a za domom. Naši susedia majú zas svojich susedov.

Všetci susedia dovedna tvoria osadu čiže obec. Obec je alebo dedina alebo mesto.

Osada, v ktorej sme sa narodili, je naše rodisko. Ak ale do inej osady prejdeme bývať, tá nám je už nie rodiskom, ona je vtedy len naše bydlisko. Každá osada má svoje meno. — Naša osada sa ako volá?

V dedinách sú domy obyčajne malé, nízke, riedko postavené. V mestách sú domy zväčša vysoké a stoja husto v rovných radoch. Takéto rady domov tvoria ulice a niekde námestie čiže rynek alebo plac. Na námestí stojí obyčajne kostol a obecný alebo mestský dom.

V dedine bývajú zväčša roľníci a len niekoľko remeselníkov. — V meste jesto už viac, ba niekde aj mnoho remeselníkov, kupcov, hostinských, lekárov, apatekárov, úradníkov a vojakov.

Na dedine býva po uliciach obyčajne ticho, a v noci, keď mesiac nesvieti, tma a pusto. V meste je vždy živo a hlučno, a v noci tiež dost' vidno; lebo sú tam ulice lampami osvetlené. Naša osada je čo? dedina či mesto?

26. Vrchnosť.

Aby ľudia v obci (dedine alebo meste) dobre, pekne a v pokoji spolu žiť mohli, — musia mať poriadok a dobrú správu. Ako o poriadok v dome stará sa otec alebo gazda: tak o poriadok v obci stará sa obecný rychtár alebo sudca. Rychtár má ku pomoci jedného alebo viac notárov a

p r í s a ž n ý c h. Títo spolu volajú sa obecná vrchnosť alebo predstavenstvo. Keď niekdo má dáku sťažnosť proti daktorému spoluobčanovi, ide so žalobou k rychtárovi. Ten, vypočujúc obe stránky, rozsudzuje dl'a zákona a svedomia, že kto má z nich pravdu a kto nie.

Viac obcí spolu tvoria okres. O poriadok v okrese stará sa slúžny; rozopry medzi občanmi okresu rozsudzuje okresný sudca. — To je okresná vrchnosť.

Viac okresov dovedna tvoria stolicu čiže župu. Nad poriadkom a dobrou správou v stolici bedlia: podžupan a nadžupan. To je stoličná vrchnosť.

27. Krajina — vlast'.

Všetky stolice spolu tvoria krajinu. Takáto je i naša krajina, a volá sa Uhorskó. Maďarország. Našu krajinu zdedili sme po našich otcoch, preto nám je ona o t č i n a. Ako zdedená — je ona naša vlastná; preto ju i vlastou menujeme. V nej sme sa narodili, v nej žijeme: preto povinní sme ju ako matku milovať. So spoluobčanmi máme vždy v láske a svornosti nažívať, krajinské zákony ochotne plniť, a v čas potreby — drahú našu vlast' pred nepriateľom zmužile brániť. — Nad poriadkom v krajine bedlí a o dobro všetkých občanov vlasti stará sa krajinská vláda čiže ministerstvo. Najvyššou hlavou našej krajiny je kráľ.

28. Modlitba za vlasť.

Pane Bože! skrúšene ťa prosím —
Vyslyš prosbu, ktorú v srdci nosím:
Daj, by vládla v mojej vlasti svornosť:
Daj jej rozkvet, zdar a šťastia hojnosť!

29. Človek. Telo.

Keď som sa narodil, neznal som hovoriť; bol som nemluvňa. Teraz som dieťa, a už viem hovoriť. Dieťa je človek. Deti sú ľudia. Z detí budú časom mládenčiaci alebo panný; pozdejšie chlapi alebo ženy, a napokon starci alebo starený. Človek má telo a dušu.

Hlavné čiastky tela sú: hlava, väzy, driek, ruky a nohy, čiže údy.

Hlava pokrytá je vlasmi. Na predku hlavy je tvár. Na tvári sú: oči, čelo, líca, nos, ústa a brada. V ústach sú zuby a jazyk. Po stranách hlavy sú uši. Oči chránené sú viečkami a obočím. Na prednej strane drieku sú prsia a brucho, na zadnej je chrbát. Na každej ruke a na každej nohe mám po päť prstov. Na koncoch prstov sú nechty.

Rukami pracujem, nohami chodím. Očami vidím, pozerám: mám zrak. Ušami slyším: mám sluch. Nosom čuchám, voniam: mám čuch. Jazykom chutnám: mám chuť. Celým telom čujem: mám cit. Zrak, sluch, čuch, chuť a cit sú smysly.

30. Duša.

Že vidím, slyším, voniam, chutnám, cítim a pohybujem sa, to môžem len preto, že mám dušu. Bez duše by oko nevidelo, ucho neslyšalo, telo necítilo, a údy by sa nepohybovaly.

Ked' chcem niečo povedať, to si vždy najprv pomyslím: ja môžem teda myslieť. Ked' čo som si pomyslel, aj poviem a vyrečiem, vtedy hovorím, mám reč. Zo všetkých tvorov na svete jediný človek zná i myslieť i hovoriť.

Ked' som v škole dobre odpovedal, vtedy sa radujem; ked' sú mi otec alebo matka niekedy chorí, vtedy som smutný; ja môžem cítiť radosť alebo žalosť. V škole dávam na učenie pozor, lebo chcem pozorovať; to je dobre. Keby som nechcel, nedal by som pozor; to by bolo zle. Ja môžem teda chcieť dobré i zlé: mám vôľu; chcieť ale mám vždy len to, čo je dobré a Pánu Bohu i rodičom milé. — Myslieť a hovoriť, cítiť a chcieť, — to všetko môžem len preto, že mám dušu. Dušu vzdelávam si dobrým učením.

Dokiaľ je duša v tele, človek žije; ked' sa ale duša s telom rozlúči, človek zomre. Mrtvé telo pochovajú ľudia do zeme, duša ale odíde ku Pánu Bohu, ktorý ju k nesmrteľnosti stvoril.

31. Reč.

Deti učia sa hovoriť najprv od svojich matiek. Ktorú reč nás naučila matka, to je naša mäte-

rinská reč. Tú máme nad všetku iné milovať a nikdy sa za ňu nehanbiť. Na svete je vyše tisíc rôznych rečí. Všetky reči sú od Boha; preto nemáme ani jednu znevažovať, ale si každú uctiť. Spolubližného pre jeho inakšú reč nenávidieť a potupovať, je mrzký hriech. — Ani v našej krajine nehovoria všetci ľudia len jednou a tou istou rečou. Tak dl'a reči sme: Maďari, Slováci, Nemci, Srbi, Rusini a Rumuni. Preto ale sme všetci synovia jednej matky vlasti, a jako takí, máme sa v pokoji a láske znášať a vzájomne si pomáhať.

V našej vlasti potrebná a užitočná nám je okrem materinskej i znalosť úradnej reči maďarskej. Na to učíme sa tú reč už v škole, aby sme ju pozdejšie v živote s užitkom upotrebovať mohli.

32. Vlast' Uhorská.

Drahá moja vlast' Uhorská.	U teba bezpečný bývam,
Milá moja domovina!	S bratmi v svornosti nazívam:
Ty, jak matka starostlivá	Ved' z' pokladov tvojej zeme
Chováš mňa, tvojeho syna.	Všetci užitok bereme.

Preto chcem t'a vrele ľúbiť,
 A tebe vždy verne slúžiť;
 V potrebe t'a obhajovať,
 Ba aj život za teba dať.

33. Náboženstvo.

Obyvatelia našej vlasti nie všetci rovnakým spôsobom slúžia Bohu. Čo do náboženstva delia sa na viaceré vyznania a cirkve. Preto ale sú všetci detky jedného Otca nebeského. Nemáme tedy pre náboženské rozdiely jedni druhých vysmievať alebo nenávidieť. Nech len jedenkaždý z nás koná svoju po-

vinnosť tak, ako mu to jeho náboženstvo káže. — Majme stále pred očami toto hlavné Božie prikázanie: „Miluj bližného, ako seba samého.“ — Len tak bude medzi ľuďmi pokoj, a bude šťastná i naša milá vlasť.

34. Živočích y.

Všetky tvory, ktoré žijú a čujú, to jest vidia, slyšia, voňajú, šmakajú a cítia: menujú sa živočích y. Živočích y poznáme ešte i po tom, že sa samovol'ne pohybujú, to jest: chodia, lietajú, plazia sa. Domáce zvieratá sú tedy tiež živočích y.

Keď domáce zvieratá spolu srovnáme, — najdeme, že sú nejednaké. Jedny majú telo pokryté srstou, vlnou, alebo štetinou, a donášajú na svet živé, sebebodobné mladé. Tieto mladé živia sa za čas materským mliekom tak, že ssajú, cicajú. Preto volajú sa ssajce alebo cicavce. Cicavce majú na chodenie po štyri nohy; preto menujú sa aj štvornohé zvieratá. — Domáce cicavce u nás sú: kôň, osol, vôl, krava, ovca, koza, sviňa, pes, mačka.

Iné domáce živočích y majú telo pokryté perím. Majú po dve nohy na chodenie alebo skackanie, a po dve krídla na lietanie. Takéto živočích y sú vtáky. Vtáky nedonášajú na svet živé mladé, ale si robia hniezda a nesú do nich vajcia s tvrdou škrupinou. Vtáčia samička — sediac v hniezde na vajciach — zahrieva ich svojim teplom vo dne v noci. Od toho tepla vyvinie sa zo zárodku vo vajci malé vtáčatko, ktoré sa po istom čase cez škrupinu preďobe, a ako holíča vyľahne. Domáce vtáky u nás sú: husy, sliepky, morky, kačice, holuby a pávy.

35. O užitočnosti domácich cicavcov.

Domáce cicavce držíme si a chováme pri dome pre užitok. Kravy, ovce a kozy dávajú nám mlieko, z ktorého pripravujeme si maslo, tvaroh, syr a brindzu. Zo zabitých máme chutné zázivné mäso. Kone, voly ba aj kravy zapriahame do vozov, saní a pluhov. — Z kravskej a konskej srsti zhotovujú ľudia pokrovce a klobúky, a vypchávajú ňou vankúše a sedliská. Ovčiu vlnu spradú a otkajú na súkno; z kožušiny šijú bundy, kožuchy, bekeše, čiapky a rukavice. Z rohov robia hrebene, črenky, gombíky, osel'níky a pastierské trúby. Z vyrobených hovädzích koží máme obuv a všelijaký remenný riad. Zo sviň máme chutné mäso, slaninu a masť; taktiež srst' na štiety, kefy a vypchávanie náradia. — Pes stráži nám dom a v poli statok pred zlodejmi a škodlivou zverou; mačka čistí stávanie od myší a potkanov. Domáce cicavce zasluhujú tedy, aby sme ich dobre opatrovali a jim neublížovali.

36. Kôň.

Kôň je najväčší a najkrajší domáci živočích. Narastie aj zvyše chlapa. Dobrý kôň má hlavu veľkú, podlhovastú; čelo má široké a vysoké, uši malé, oči čierne a bystré. Má tl'apkavé, pekne ohnuté hrdlo, štíhly driek, široké prse a štyri vysoké nohy. Na konci nôh má po jednom kopyte.

Na tie pribíjajú mu zvlášte v zime podkovy, aby sa na ľadovici nevyklznuť, alebo si na skale kopytá neporanil. Celé telo má pokryté krátkou liskavou srstou; len na šiji a chvoste má srst' dlhú a hrubú. Kôň sa živí trávou, senom, slamou, ovsom a iným zrnom. Popri dobrej opatere potrebuje kôň zvlášte čistotu, — lebo len tak bude zdravý, pekný a silný.

Kôň od nepamäti sveta slúži človeku k noseniu a vozeniu tarchy. Oráč priaha ho do pluhu, furman do voza, vojaci potrebujú ho na jazdenie a vozenie diel. — Srst' z hrivy a chvosta upotrebuje sa na sitá a bičiky k husliam; krátka srst' ale na vypchávanie stoličiek a vankúšov. Z vyrobenej kože robia ľudia čizmy, remene a sedlá. Mäso zo zdravých koní je pokrm neškodný.

37. Pes.

Pes je učenív, a keď s ním dobre zachádzame — i poslušný a verný.

Šiel raz istý mäsiar so svojim psom cez pustatinu do jedného mesta. Mal u seba veľa peňazí v bočnom vaku, v tobol'ke. Čosi z vaku vyťahujúc, z nepozoru vytrhnul si aj tobol'ku, tak že spadla na cestu. On to ale nezbadal. Pes, za ním idúci, vzal tobol'ku do pysku a niesol. Tak išli ďalej. Len tu na raz predstaví mäsiara zbojník s pištolou v ruke a zvolá: „sem peniaze, alebo Bohu dušu!“ Neozbrojený mäsiar vol'ky nevol'ky čiaha do vaku za tobol'kou, ale tej tam nebolo. Obzrúc sa vidí, že

tobol'ku drží v pysku jeho psík. „Bež domov Po-zorko, utekaj!“ privolá psovi, a ten poslúchol. Vidiac to zbojník, strelil chytro za psom, ale ho netrafil. Pes utekal tým lepšie. — Kto zná, ako by sa bolo mäsiarovi ďalej povodilo, keby sa náhodou neboli blížili ľudia na vozíkoch. Pred tými uskočil zbojník do blízkej húštavy. Keď mäsiar domov prišiel, — psík čakal ho už predo dvermi s tobol'kou v pysku.

Pes, keď ho často dráždia, stane sa zlostným, mrchavým, a taký pes niekedy pohryzie i ľudi, zvlášte neznámych. Takých mrchavých psov uväzujú vodne na retiazky, len v noci púšťajú ich z retaze, aby zlých ľudi do stavania nepripustili.

38. Chlapec a pes.

Starý Dunčo na retazi, akonáhle koho čuje, že sa k nemu približuje, — veľký jazyk vyplazí, okáľami iskry kreše a hrozným hlasom zabreše.

Miško, chlapec rozpustený, prostopašný a šialený — často drážil psa starého, na retazi chyteného; líčal skalami do neho, striekal vodu na psa zlého.

Dunčo vrčí a len sedí, — raz sa ale rozpajedí, — skočí — retaz sa pretrhne — a pes sa na chlapca vrhne.

Kričí tu Miško na ratu, volá mamku, volá tatu, ale darmo — pes pl'uhavý chlapca drhne a zádlávi.

Smutne zvony vyzváňali, keď Miška počovávali.

39. O užitočnosti domácich vtákov.

Medzi domácimi vtákmi najužitečnejšie sú sliepky čiže kury. Dobrá sliepka nanesie čez rok do pol-druha sto vajec, ktoré sa ako pokrm na mnohoraký spôsob dajú spotrebovať. Kuracie mäso — či varené či pečené — je pokrm chutný a zázivný. Slepäčie perie dá sa upotrebiť na vypchávanie vankúšov. Od husí máme nielen hojnosť výborného peria a páperia do perín a duchien, ale z vytučených aj znamenitú masť a chutné mäso. Kačice dávajú nám tiež perie, mäso, masť ba i vajcia. Morcky a holuby držíme najviac len pre ich dobré mäso.

Lastovičky sú síce divé vtáky; že si ale na domoch hniezda stavajú, a v blízkosti ľuďí od jary do jesene sa zdržujú — mohly by sa tiež medzi domáce vtáky počítať. — Užitočné sú nám tým, že živia sa len samým hmyzom. Od svitu do noci sem tam poletujúc, lapajú muchy, komáre a osy, — a to nielen pre seba, ale zvlášte pre svoje mladé v hniezdach. Krem toho obveselujú nás svojim milým štebotaním.

40. Holúbky.

Dva holúbky chocholaté na strieške si sedávali, — a pekne si hrkútajúc spolu sa vždy zabávali. — Tu raz Ďurko a Mariška, keď si odbavili školu, vyšli na dvor, — že sa budú do obedu baviť spolu. Ale Ďurko sebevolný, čosi kamsi sa poškrie-

pil, — dal sa Mariške do vlasov a zaucho jej vylepil.

„Fuj, chlapčisko, haňa, posmech!“ zahrkúťali holubi. „Či sa to na brata svedčí, či sa to tak sestra l'úbi? — Viď len, ako si mi pekne medzi sebou tu žijeme, — a my sme holúbky sprosté, my o škole nič nevieme!“

Zahanbil sa Ďurko vel'mi. Odpust' mi vraj moja zlatá! Objal sestričku — a zatým mala najlepšieho brata.

41. Mudrujúca myš.

Raz jedna myš, vykuknúc z diery — zazre pascu. „Aha, — rečie — to je pasca! hľadže ti ho, aký je ten človek mudrák! Na kúsok dosky položí tehlu, a pod dosku na jedno drevce priviaže kústik sadla. Nazdáva sa, že mi hned' pobežíme do pasce na hostinu. — Ale my, hoci sme len myši, nie sme predsa tak hlúpe! Dobre my to vieme: keď chceš sadlo zest, — čap! tehla spadne a maškrtníka zabije... Nie, nie, nás ty veru do pasce nezvábiš!“

„Ale predca“, — rozumuje myš. o chvíľku ďalej — „privoňať by som hádam len smela! Čo len máličko privoniam, preto tá tehla nemusí spadnúť. Ja ale tak rada voniam sadlo a slaninku! A už čo len na okamih, ale musím ochutnať tú milú vôňu!“

V tom vbehne milá myš do pasce a začne k tomu sadlu privoniavať. Pasca bola pravda schválne len

na slabo pripravená; preto, sotva sa myška ňuchá-
čikom sadla dotkla, — čap! pasca sa spustila a
všetečnú myš rozmliaždila.

42. Výživa — opatera.

Aby človek žil, potrebuje živnosť a opateru, to
jest: pokrm, odev a príbytok. To si ale musí človek
dorábať, nadobývať. Pokrm a nápoj nadobýva pre
seba i pre druhých: poľný hospodár, vinár, zahrad-
ník, včelár, rybár, lovec. Pokrmy pripravuje: mäsiar,
mlynár, pekáč, kuchár, medovníkár. — Odev a obuv
zhotovuje: krajčír, čižmár, klobučník, gombár, ruka-
vičkár, kušnier, ševkyňa. Potrebné látky na odev a
obuv pripravuje garbiar, súkenník, pradziar, tkáč. —
Gazdovský a domáci riad zhotovuje: remenár, se-
dlár, sitár, štetkár, hrebenár, kolár, hrnčiar, nožiar,
kotlár, plechár, tokár, košíkár, stolár, sklár.

Príbytky pre ľudí a domáce zvieratá zhotovuje:
murár, kresár, strechár, stolár, zámočník, sklenár.
Potrebné na to látky vydobýva a pripravuje: baník,
hutiari, tehliari, vápeniari, píliari, kamenári.

Tí ľudia, ktorí pole a vinice obrábajú a statok
dochovávajú, — nadobývajú skrze to živnosť pre
seba a pre iných. Volajú sa poľní hospodári ináče
rolníci. Tí, ktorí odev, obuv, náradie a príbytky
zhotovujú, volajú sa remeselníci.

Rolníci a remeselníci konajú tedy veľmi uži-
točnú prácu, keď zaopatrujú nás výživou, odevom
a príbytkami.

43. Nástroje. Riad.

K nadobývaniu živnosti a pohodlia potrebujú ľudia rozličné nástroje a všelijaký riad. — Polní hospodári potrebujú pluhy, brány, valce, vozy, sane, fúriky, motiky, rýle, čakany, kosy, kosáky, hrable, vidly, lopaty, sekery, žínky, povrazy, mlátačky, sejače stroje a viac iného riadu. — Ktoré z nich sú z čoho? ktoré sú na čo?

Stolári a kresári robia náradie a príbytky z dreva. Pri tej práci potrebujú pílkys, píly, sekery, kresačky, hoblíky, nebožiece, dláta, uhelnice, laty, miery, klince, hámriky. — Kováči a zámočníci pracujú zo železa a potrebujú k tomu mechy, kladivá, mlatky nákovy, kliešte, pílniky a viac iných nástrojov. — Čižmári zhotovujú obuv z remeňa, a majú k tomu mieru, furmy, krájačky, šidlá, dratvu, smolu, čiriz, kliešte, kopytá, rámy, klinčeky, farbu, leštadlo, kefy. — Krajčíri zhotovujú odev zo súkna a z plátna. Potrebujú k tomu mertuk, nožnice, ihly, cverny, náprstok, hladidlo. — Tkáči robia plátno a súkno, a musia mať k tomu krosná, nitelnice, brdá, cievky, kolovrat, svijačky, snuvadlá. Iní remeselníci potrebujú zas iné nástroje a riad.

44. Ako si ľudia vospolok pomáhajú.

Pri vydobívaní živnosti a pohodlia len málo ľudí môže sa obísť bez pomoci druhých. Veľmi mnoho ľudí je takých, ktorí nemajú vlastného hospodárstva alebo obchodu. Títo tedy slúžia iným,

to jest pomáhajú im pracovať za ročný alebo mesačný plat, za chovu a za hospodu. Takíto pomocníci volajú sa: sluhovia alebo béreši, slúžky, pestúnky, kočišia, pastieri, hájníci. Jedným menom volajú sa služobná čel'ad. Takí, ktorí najímajú sa do práce len na dni, volajú sa nádenníci alebo nájomníci.

Aby si ľudia pri remeslách vospolok pomáhať vedeli, musia sa patričnému remeslu najprv vyučiť. Tí, ktorí iných v remesle vyučujú, volajú sa majstri. Zakiaľ sa kto remeslu učí, zatiaľ je učeň. Keď sa učeň vyučí, pomáha pri remesle pracovať za plat. Vtedy volá sa už majstrov pomocník alebo tovaryš. Z tovaryšov bývajú pozdėjšie majstri. Učenia a tovaryšia sú remeselnícka čel'ad.

Chorí ľudia, aby mohli vyzdraveť, — potrebujú tiež pomoc iných ľudí. Tí učení ľudia, ktorí chorým radia alebo predpisujú, čím sa ktorý má liečiť, volajú sa lekári alebo doktori. — Tí, ktorí dl'a lekárskeho predpisu pripravujú lieky, totiž v'odky, prášky, pilulky, masti — zovú sa lekárnici alebo apatekári.

K ochrane a obrane našich životov a majetkov pred zlými ľuďmi slúžia nám vojáci, ktorí sú vždy ozbrojení.

Vojenská zbroj sú: flinty, pištole, piky, šable, bagnéty a delá. Jedni vojáci chodia pešo, iní jazdia na koňoch. Vojenský stav je obťažný a s nebezpečenstvom spojený. — Budovy, v ktorých vojaci bývajú, volajú sa kasárne alebo strážnice.

45. Trhy, jarmoky.

Čo si človek ako poľný hospodár dorobí a dochová, alebo ako remeselník vyrobí a nahotoví; — to nepotrebuje všetko pre seba. Zvyšok z dorobeni-ny predávatedy druhému; čo ale sám nemá, to kupuje si od iného.

V týždni raz, niekde i dva ráz schádza sa vo veľkých osadách na námestí mnoho ľuď. Jední privezú ta obilie, zemiaky a ovocie; druhí donesú hydinu, mlieko, maslo, tvaroh, vajcia, ryby a zeleniny, a ešte iní donesú rozličný kuchynský riad, — a tam si to jední druhým predávajú. To je týždenný trh.

Niekedy bývajú trhy i vonku za mestom. Vtedy predáva sa tam rožný statok, ovce, kone a ošipané. V šiatrach predávajú remeselníci a kupci odev, obuv, drevený, blachový a hlinený riad, — plátno, súkno, košíky, nože, sklenný riad, a čo len kto v dome alebo gazdovstve potrebuje.

Na takýto trh síde sa vše mnoho ľudu i z ďalších vidiekov, — a trh rozpriestiera sa na veľkom. Preto volá sa veľtrh. Že sa takéto veľtrhy len tri alebo štyri razi v roku vydržiavajú: volajú sa aj výročné trhy alebo j a r m a r k y.

46. *Lakota — psota.*

*Kým šlo od ruky remeslo,
Palko dobre hodoval,
Vino, pečienky, koláče
Každý den rozkazoval.*

*„Máme chvala Bohu z čoho :
Sem sa ! jedzme a pime, —
A nech len Pán Boh dá zdravia,
Zase si zarobíme.“*

*V tom pripadla neúroda,
Dobré časy prestaly,
A na všetky strany počuť,
Ze remeslá zastaly.*

*A tu najmä z Palka teraz
Stal sa bedár veľiký :
Ze hodskey nemá v dome
Ani dva halieriky.*

*Ej, škoda bolo Palkovi
Dakedy tak hojne žiť, —
Z toho si mohol na stranu
Pekný grošík odložiť.*

*Keby to mal, čo sa v ten čas
Na hostinky vydalo, —
Teraz by sa mu o psote
Ani len nesnívalo.*

47. Spokojná chudoba.

Chudobný som, ale nikto do mňa nevie nič zlého, — neoklamal, neukrivil nikdy som ja žiadneho. — Chudobný som, ale musím Pánu Bohu ďakovať, že som zdravý, že som čerstvý a môžem si pracovať. — Môj chlebič ma síce stojí pot i tvrdé mozole; potom ale je tým sladší, keď ho raz mám na stole. K tomu zdravá, čerstvá voda vždy mi darmo prichodí; blázon, ktorý na pálenku i len halier vyhodí.

48. Zem.

Domy, dediny, meštá, polia, hory a vody: to všetko je na z e m i. Zem je nie všade rovná. Jej povrch je niekde nižší, inde zase vyšší. Kde je zem len málo vyvýšená, tam sú p a h o r k y, k o p c e, v r š k y; kde je veľmi vysoká, tam sú v r c h y a h o r y. Medzi vrchami sú d o l i n y. Kde sú vrchy ďaleko od seba vzdialené, tam rozpréstiera sa r o v i n a. Naša krajina obtočená je so dvoch strán vysokými vrchami. Tie vrchy volajú sa Karpaty. Naša úrodná Dolná zem je taká rozsiahla rovina, že na nej na široko, na ďaleko dô okola vrchov niet.

Na z e m i a v z e m i jesto mnoho h l i n y, p i e s k u, s k á l a k a m e n i a. Najviac skál je ale vo vrchoch, lebo vrchy sú temer samé kamene a skaly. Vo vrchoch medzi skalami nachodia sa na mnohých miestach r ú d y. Rúdy sú také skaly,

ktoré majú v sebe čiastočky zlata, striebra, medi, železa, cínu a olova. Rúdy dobývajú ľudia zo zeme kopianím alebo rozstrel'ovaním. Na drobno potlčenú rúdu roztápajú vo veľkých peciach. Tie čiastky, čo sa z rúdy vytopia, kujú potom na také, aké potrebujú. Že sa tie čiastky kuvať dajú: menujú sa kovy. Železo je najužitočnejší kov. Zo zeme kopú a dobývajú i sol' a kamenné uhlie.

Hlina, piesok, skaly, rúdy, sol' a kamenné uhlie nerastú: preto volajú sa jedným menom nerasty.

49. Voda.

Voda, ktorá v lete ako dážď, v zime ako sneh z oblakov dolu na zem padá — vsiaka do zeme. Tam sa zbiera, a tečie popod zem, akoby žilami alebo rúrami. Kde sa jej viac nasbiera, zvlášte vo vrchoch — tam sa tisne von zo zeme. Tak povstávajú prameňe alebo studničky. Z prameňov tečie voda jarčekom dolu dolinou. Keď sa viac takých jarčekom spojí, to je už potom potôček a z viac potôčkov povstane potok. — Viac potokov v jedno spojených volá sa rieka. Také rieky sú na príklad i Váh, Orava, Hron, Köröš alebo Maroš. — Keď sa viac riek v jednu spojí, to je potom veľká rieka. Takéto veľké rieky u nás sú: Tisa a Dunaj.

Všetky rieky tečú do jednej nesmierne hlbokéj a veľkej vody, ktorá netečie, ale sa predca ustavične pohybuje. Tá veľká voda volá sa more.

More sa ale preto nikdy nepreplní. Ako každá voda tak i more sa neprestajne vyparuje. Preto mu i vody stále odbúda, — a síce vždy práve tol'ko, kol'ko do neho natečie.

Vodné pary zdvíhajú sa do vysoka. Tam hore vidíme ich čo o b l a k y. Oblaky roznáša vetor na všetky strany. Keď pary v oblakoch ochladnú a zhustnú, — padajú na zem v podobe dážďa a snehu. Dážďová a snehová voda vsiaka znovu do zeme, vyviera prameňami a tečie jarkami, potokami a riekami zas do mora.

Voda je veľmi vzácny boží dar. Bez vody by nič na svete žiť nemohlo. Vodu potrebujeme na pitie, varenie, umývanie, kúpanie, polievanie a hasenie. Čistá voda je najzdravší nápoj.

Menšia hlboká, všade do okola zemou obtočená voda volá sa j a z e r o. Ešte menšia volá sa m o č i a r. — Vo vode žijú: r y b y, r a k y, ž a b y, k o r y t n a ě k y a všelijaký hmyz.

50. Ryby.

Ryby sú tvory, ktoré len vo vode žiť môžu. Keď živú rybu do ruky vezmeš, — zbadáš, že je vždy studená. To je preto, že ryby majú studenú krv. Ryby majú podobu člnka. Telo majú pokryté liskavými šupkami; len niektoré sú holé. Vo vode pohybujú sa, to jest plávajú p l ú t v a m i. Čo sú vtákovi krídla a chvost, to sú rybe plútvy. Ryby nedýchajú pľúcami ale ž i a b r a m i. Žiabre sú tie

malé, červené, hubovité otvory, čo majú ryby po oboch stranách hlavy. Žiabre pokryté sú rohovitými chlopňami, ktoré sa pri dýchaní otvárajú a zatvárajú. Ryby dýchajú tak, že prežierajú voľu ustavične a vypúšťajú ju von žiabrami. Keď voda čez žiabre preteká, ryba vtiahne z nej povetrie do seba. Ryby živia sa červíkami a chrobačou, a veľké ryby žijú z rýb malých. Rozplôdzujú sa vajčkami, ktoré ikrami voláme. Rybie mäso je pokrm chuťný a zdravý. Sú kraje, kde ľudia len zo samých rýb žijú.

Známejšie ryby u nás sú: k a p o r číze p o tka, š t ů k a, š ů l', h r e a, č í k a v bystrých studených vodách p s t r u h, l i p e ň, p o d u s t v a, m r e n a a j e l š o - v k a. Najpažravejšia medzi nimi je štika. Tá žere nielen chrobač, žaby a hady, ale lapá a kynozí aj menšie ryby vo veľkom množstve.

51. Premávka čez voľu.

Jarky, potoky a rieky, tečúc s hora na dol — vymielajú a vyhlbujú si pod sebou cestu. Spodok tekúcej vody volá sa jej korytom alebo riečiš-ť o m. Kraje riečišťa volajú sa b r e h y. Keď stojac nad voľu, obrátíme sa tvárou v tú stranu, v ktorú voľu tečie, — máme na pravo p r a v ý, a na ľavo ľ a v ý breh. Malé potôčky možno i prekročiť, alebo aj preskočiť; ale čez širšie musejú mať ľudia m o s t y a m o s t y. Ponad veľké rieky len málokde sú mosty. Kde tedy niť mostov, tam prevážajú sa ľudia na č l n o c h, p l t i a c h a l o d' k á c h. Ale i hore

alebo dolu vodou po veľkých riekach plávajú lode, na ktorých plavia sa ľudia a rozličný tovar. Po mori plávajú aj také ozrutné lode, ako veľiké domy. Taká jedna loď unesie i tisíc ľudí a tisíce centov tovaru.

52. Dve kozy.

Postretly sa dve kozy na úzkom chodníku,

Ktorý slúžil za priechod cez vodu veľikú.

Ani jedna nechcela vystúpiť sa druhej,

Ale zaraz do bitky pustily sa tuhej;

Raz, dvaráz sa do vedna hlavami búšily,

A na trefom: člup dolu! tam sa potopily. —

Dietky! ľudom zlóbivým ustupujte radi; —

Tak vyhne sa neš astiu, — keď nebude zvady.

53. Pltnica.

Na Horných stranách našej vlasti rozprestierajú sa na široko, na ďaleko vysoké, strmé vrchy. Ubočia tých vrchov pokryté sú temer samými jedľovými horami. Stromy jedle sú štihlé, s lístím aj v zime zeleným. Narastú na 30—40 metrov výšky. Jedlové drevo dáva nám nielen palivo a ohrev, ale z neho stavajú ľudia aj domy, temer všetke izebné náradie, mosty, telegrafické stĺpy atď.

Jedlové hory rúbu v zime. Soľaté jedle, keď im najprv kôru zlúpili, — spúšťajú dolu strmým úbočím do doliny. Odtiaľ odvozia ich na saňach ku potoku alebo rieke. — Na jar, keď je už v potoku dost vody, — spustia ich na vodu a plavia ich ďalej ku

píle. Tu piliari pília ich dl'a potreby na kláty, dosky, laty a hriadky. Brvná, na stavbu domov určené, spoja po 10—12 kusoch v jedno, to jest: sbijú si plť. Na plť naložia potom dosky, laty, dub alebo aj iný tovar, a plavia sa s tým po rieke, najviac dolu Váhom až ďaleko k Dunaju. Tam to drevokupcom popredajú.

Ľudia, ktorí sa takým plavením dreva zaoberajú, volajú sa pltníci. — Pltníctvo je ťažké a vše i nebezpečné zamestnanie. Často pri veľkej vode narazí plť na skalú, prevráti sa alebo i ztroskoce, pri čom sa už ne jeden pltník utopil.

54. Premávka po suchu.

Ľudia nepracujú vždy len doma alebo pri dome; ale chodia po práci do pol'a a do hory, alebo za obchodom i ďalej z jednej osady do druhej. Jední odchádzajú, druhí prichádzajú, a síce jední pešo, druhí koňmo, tretí na vozoch. Tak premávajú sa ľudia z miesta na miesto, to jest cestujú.

Cesty, ktoré len do pol'a alebo do hory vedú, sú poľné a hôrne cesty. Po tých vyvážajú na pole hnoj, preháňajú na pašu statok; a svážajú domov obilie, krmivo a kurivo. — Po ktorých cestách nielen do susednej osady, ale i ďalej po celej krajine chodiť možno: sú krajinské alebo hradské cesty. Krajinské cesty sú širšie, než cesty poľné. Vykladané sú kamením a vyšpané štrkom. Take úzke cestičky, po ktorých sa len pešo dá chodiť, — volajú sa chodníky.

Sú ešte cesty, po ktorých vozit' sa možno bez koní. To sú cesty železnice. Volajú sa preto tak, že sú na nich pripravené železné koľajnice, takzvané šíny. Po tých koľajniciach ťahá alebo ženie parný stroj i 20—30 veľkých vozov v jedno spojených. — V tých veľkých vozoch rozvážajú sa na všetky strany nielen ľudia, ale i statok, obilie, drevo, kamenia a akýkoľvek tovar. Železničné vozy sú kryté; preto dobre chránia ľudí i veci pred dažďom, úpekou slnca a prachom. Pri tom všetkom cestujú ľudia po železnici lacno a rýchle.

Železničné vozne, — zvlášte ich rušne — sú veľmi ťažké. Hore vrchom nedaly by sa teda vyviezť: dolu vrchom nedaly by sa bezpečne hamovať. Preto, kde železnici stojí v ceste strmší vrch, tam prekopú popodň cestu, ktorou sa vozne bezpečne a pohodlne prevážajú. Tého podzemné cesty zovieme obyčajne tunelmi.

55. Povetrie.

Každý tvor len dotiaľ žije, dokiaľ dýcha. Na dýchanie ale potrebuje povetrie. Ľudia a živočíchy dýchajú do seba povetrie nosom a ústy. Keď zapchal by si si ústa a nos tak, žeby si dýchať nemohol: zadusil by si sa a zomrel. Bez povetria by ani rastliny žiť nemohli.

Naša celá zem obtočená je povetrim. Ono je všade okolo nás, — lenže ho nevidíme. My môžeme ho iba cítiť. — Zachvievaj si napríklad dlaňou okolo tváre, a pocítiš čosi chladného. Tú chlad zapríčinilo povetrie, ktoré sme dlaňou pohýbali. Sú ale aj iné príčiny, pre ktoré sa povetrie pohybuje. Povetrie,

ked' sa od slnca zohreje, je redšie a ľahšie, než povetrie chladné, a preto dvíha sa na hor. Na jeho miesto ale tisne sa vtedy hned' iné, chladnejšie povetrie. Tak povstáva v e t r í k alebo v e t o r. Ked' je vetor tak silný, že láme konáre stromov, voláme ho v i c h r o m. — A to je veľmi múdre zariadenie Božie, že sa povetrie takto pohybuje. Keby to nie, nužby sa ono zkazilo a zhnilo; nebolo by súce na dýchanie, a všetky tvory musely by pomreť.

V zatvorených izbách, kde mnoho ľudí vovedne býva a spáva, dá sa — zvlášte za rána — len ťažko dýchať; lebo čo bolo v povetrí dobrého, to sa čez noc dýchaním ztrovilo. Preto dobre je izby častejšie prevetrit' — to jest otvorením oblokov a dverí vpustiť dnu povetrie čerstvé a zdravé.

56. Zdravie.

„Lépe se má chudobný zdravý a silný, nežli bohatý na těle svém strápený“. S i r a c h 30, 15. — Ked' je človek zdravý, čerstvý a veselý, nedal by sa vtedy ani za svet celý. — Chorý človek musí nielen bolesť trpeť, ale nemôže ani pracovať a potrebnú živnosť si nadobývať. Zdravie máme si teda chrániť ako poklad nad všetky najvzácnejší. Kto teda chceš vyhnúť chorobám, zapamätaj si a nasleduj nasledujúce pravidlá:

Bud' vždy mierny v jedení a pití. — Čo mnoho, to škodno. — Nejedz nezrelé ovocie. — Ked' si rozhorúčený a upachtený, kým sa neochladis,

nepi žiaden veľmi studený nápoj. Ale aj inokedy najzdravšie ti je piť len čistú studničnú vodu alebo mlieko. Sú nápoje, ktoré často a vo väčšej miere užívané, omamujú smysly človeka, — to jest, človek sa od nich opije. To sú opojné nápoje. Také sú : víno, pivo a jakákoľvek pálenka. Najškodlivejšia medzi nimi je pálenka. Nemierne požívaná pripravuje človeka i o rozum i o zdravie, a privádza ľuď pred časom do hrobu. Kto sa pálenku piť naučil, pozdejšie nedá sa mu už od nej odvyknúť. Varuj sa teda pálenku čo i len koštváť, aby si na ňu ne-navyknul.

Rozhorúčený nesadaj na studené miesto, ani neshadzuj hneď zo seba vrchné háby ; lebo by si ľahko prestydnul a ochorel. — Telo, ba aj odev drž si vždy čisto. Tvár a ruky umývaj si každý deň, a ústa vyplakuj si po každom jedení čistou vodou. — Čistota je pol života. — Nejedz horúce jedlá, ani nepi hneď po nich studenú vodu. Tvrdé veci neprehryzuj zubami, ani si nevystykuj zuby vydličkou alebo nožom : tak ťa zuby nebudú bolieť. — Nehľadá nikdy dlho oheň, či v peci alebo do plameňa, ani nečítaj na ňu. — Pálenie veľmi škodí. Krém toho, čo vidíš, že ňu škodí, toho chráň a varuj sa i sám.

57. Obloha nebeská.

Keď pozremo hore nad seba, a poobzeráme sa do okola, vidíme na široko na ďaleko krásnu belasú

o b l o h u. Oblohu voláme neobom. Vo dne vidíme na oblohe krásne slnco, v noci jasný mesiac a nesčíslné množstvo ligotavých hviezd. Slnce osvecuje a zahrieva našu zem. Bez svetla a tepla by nič na svete ani nežilo ani nerástlo.

58. Nebo.

„Jak je vysoko do neba?“
 To ti ja razom vysvetlím: —
 Bárš by bol i orol z teba
 A letelby si povetrím,
 A na krídlach bys vyletel
 Až ku nebeskej modrine, —
 A konečne bys priletel
 K niektorej hviezdy výšine:
 A tam by ti bolo treba
 Anjelika sa opýtať:
 „Jak je vysoko do neba
 Kedy bude Boha vítať?“ —
 Ver, ten pán ti povie tam:
 „Moje dieťa, ja neviem sám;
 Keď tam ponad hlavu, —
 Tá hviezda ti dá zárávu!
 Nemáš čo pospiechať s tebou,
 Je to len míľ sto tisíc!
 A letelbys zas na novo,
 Aj tam počuješ to slovo.
 Jak vysoko je do neba? —
 To vie — len Božia veleba.

59. Čas Deň, večer a noc.

Ten čas, v ktorom nám slnce na oblohe svieti, volá sa d e ň. Keď slnce zpoza hory alebo roviny vychodí: to je východ slnca, a vtedy máme r á n o. Tá strana, kde ráno slnce vychádza, volá sa v ý c h o d. — Keď slnce za horu alebo za rovinu zapadá, to je západ slnca, a vtedy máme najprv m r a k a potom v e č e r; a keď celkom za oblohu zajde, máme n o c. — Tá strana, kde slnce večer zachodí, volá sa z á p a d. — Keď slnce najvyššie stojí na oblohe, máme pol dňa, čiže p o l u d n i e. Vtedy bije dvanásť hodín. Tá strana, na ktorej slnce najvyššie stáť vidíme, volá sa j u h alebo poludnie. Keď od poludnia dvanásť hodín minie, vtedy máme p o l n o c. — Tá strana, na ktorej nikdy slnca na oblohe nevidno, volá sa p o l n o c alebo s e v e r. Sú tedy štyri hlavné strany sveta: východ, západ, juh a sever. Deň má dvakrát dvanásť, spolu 24 hodín. Vo dne je vidno; v noci býva tma. Vo dne máme pracovať; v noci ale spať a odpočívať.

60. Týždeň.

Sedem dní a sedem nocí po sebe volá sa t ý ž d e ň. Tie dni takto sa menujú: nedeľa, pondelok, utorok, streda, štvrtok, piatok, sobota. Nedeľa volá sa aj d e ň P á n e. Tieto dni, krom nedele — volajú sa robotné dni. V nich máme pre seba a našich bližných pracovať, v nedeľu ale Pánu Bohu slúžiť.

Šest dní budeš pracovať,
 Sedmý deň máš svätiti,
 A po prácech spočívati :
 Tak Bůh ráčil zříditi.

Než ta pocta není
 Bohé zahálení ;
 Chcešli Boží den svätiti,
 Máš i dobré w něm činiti.

61. Kostol — chrám.

Nedele a sviatky svätievame, to jest — zaobe-
 ráme sa so svatými vecmi — zvlášte v kostole.
 Preto volá sa kostol i chrámom čiže domom Božím.
 V chráme slúžime Bohu modlitbami, spevom a po-
 slúchaním slova jeho svätého.

Chrám je veliké v nútri ozdobené stavanie. Sú
 v ňom dlhé rady stolíc pre posluchačov, potom :
 oltár, kazateľnica čiže kancel, krstiteľnica a organ. —
 Pri chráme stojí vysoká veža, — hore vo veži sú
 zvony. Na hlas zvonov s radost'ou poberáme sa do
 chrámu. Tam pri sprievode zvukov organa nábožne
 spievame, modlíme sa a poslúchame ticho a pozorne
 učeniu a kázaniu slova Božieho. — Modlitby pred-
 rieka nám pán farár z pred oltára ; slovo Božie káže
 nám z kazateľnice. Čo z kázne porozumieme, to si
 zapamätáme, a potom doma aj tým, ktorí do chrámu
 ist' nemohli — vyrozprávame. My deti hned' po
 našom narodení sa — boly sme pokrstené v chráme
 na vieru v Boha Otca i Syna i Ducha Svätého.
 Vtedy dostaly sme i naše krstné mená.

62. Dvanáctiletý Ježiš w chrámě.

Rodičové Ježíšovi chodívali každého roku do Jeru-
 zaléma na deň slavný velikonoční. Když byl Ježíš ve

dvanásti letech, vzali jej tiež s sebou. Po odbavených dňoch sviätých navracovali sa, ale Ježiš nešiel s nimi a nevedeli o tom rodičov jeho. Domnievajúce sa pat, že ide za zástupcom, usli den cesty, i hľadali ho medzi príbuznými a známymi. A nenalezše ho, navrátili sa do Jeruzaléma, aby ho hľadali.

Po troch dňoch našli ho v chráme, an sedí medzi učiteľmi poslouchaje a otazuje sa jich. A divili se wšickni nad rozumnosť a odpoveďmi jeho. I rekla mu matka jeho: „Synu, proč si nám tak učinil? aj otec twůj a já s bolesti sme tě hledali“. A on řekl jim: „čož ste mne hledali? zdalíž ste nevěděli, že w těch věcech, kteréž řkau Otce mého, musím i já býti?“ — I šiel potom s rodičmi do Nazaretu a byl jim poslušný, a prospíwal wšekm, moudrosti, a milostí u Boha i u lidí.

63. Chrám Boží.

Kedykoľvek ja pozerám na chrám,

V duši mojej nábožný cit badám,

Cit ten tiahne ma do tej svätyne,

Kde pre dušu útecha mykyne,

V shromáždeni sboru nábožného

Takto prosím Otca nebeského:

„Rác ma Otce, Duchom tvojím vodit’;

By som znal i chcel vždy len dobrým byť!“

64. Porekadlá a príslovia.

Lepší dnes kus, než zajtrá hus.

Lepšie pozde, ako nikdy.

Lepšie nič nemať, nežli cudzé brat'.
 Lepšia kôrka chleba s pokojom, nežli koláč so zvadou.
 Múdry sa na cudzej škode učí.
 Nie je všetko zlato, čo sa blyští.
 Neopúšť'aj cestu pre chodník.
 O čom kto mnoho myslí, o tom sa mu sníva.
 Poznáš vtáka po perí, a človeka po reči.
 Pri suchom i mokré shorí.

65. Hádky.

Dve kukučky vedl'a seba sedia, a jedna druhú nevidí.
 Ešte sa len otec rodí, a už syn po strechy chodí.
 Štyria bratia sa naháňali po poli a nikdy sa nedohonili.
 Hora hučí, baran bláčí, a kôň t'ahá.
 Vlasov nemá, hrebeň nosí; čižmičky má, chodí bosý;
 ostrôžky má, — neštrngá si, miesto toho za-
 spieva si, — čo je to?

66. Rok.

Obyčajne počítame, že jeden mesiac má štyri týždne, alebo tridsať dní. Dvanásť mesiacov činia jeden rok. Mesiace takto sa menujú: január, február, marec, apríl, máj, jún, júl, august, september, október, november, december. — Ale nie každý mesiac má práve len 30 dní. Tak mesiace začínajúce sa slabikami ap. jún. sep. no., tedy: apríl, jún, september a november majú po 30, ostatné ale majú po 31 dní. Len február má 28 a každého

štvrtého roku 29 dní. Vtedy máme i rok o jeden deň dlhší. — Dľa toho má obyčajný rok 365 dní alebo 52 týždňov. — My kresťania rátame roky od narodenia Krista Pána. Kol'ký rok rátame si a píšeme teraz? Toto všetko mávame každého roku vytlačené i v kalendári.

V roku máme: jar, leto, jaseň a zimu. To sú štyri čiasťky roka.

67. Jar.

Jar je prvá a najkrajšia časťka roka. Na jar sa v prírode všetko k novému životu prebúda, kdežto v zime bolo všetko pusté a jakoby vymreté. Tráva sa von zo zeme tisne a rozzelenáva. Slniečko počína teplejšie hriať a vábi deti von k veselým zábavám. Rolníci v poli orú a sejú. Zasiato semeno zabránia do zeme, aby na povrchu nezaschlo, a žeby ho vtáctvo nevyzobalo. Potom Pán Boh to semeno slniečkom zahreje, rosou, alebo dáždikom ovlaží, a ono klíči, z chodí a rastie. I kríčky a stromy v poli a v zahradkách pučia a kvitnú. Pilné včeličky vyletujú zo svojich újov a snášajú z kvietkov potravu pre svoju mlad' a pre seba. Škrovánky a iné spevavé vtáčky obveselujú nás svojim milým spevom.

Lastovičky priletujú na novo k nám z teplejších krajov, a veselo štebotajúc, vyhl'adajú si svoje lanské hniezda, alebo budujú si nové.

Jarné mesiace sú: marec, apríl a máj.

Do jari pripadajú sviatky Velikonočné. Veľký Piatok je pamiatka umučenia a smrti Krista Pána; Velikánoc je slávnosť z mŕtvých vstania Krista Pána.

„Bochválen buď Boží Synu, že si vzal nassi vinu; Za nás za hrišné pñeš, trpěš: Aby, kdo v tebe věřil, Ten spasen byl, A s tebou přebýval, A na věky se radoval.“

„Živ jest Ježiš, ten můj Pán, I já budu život míti, A to tam, kdež on jest sám; Co se tehdy mám straffiti? Kde jest hlava, tam jest úd; To jest přirozený soud.“

68. Zahrada.

Obyčajne za dvorom je z a h r a d a. Volá sa preto tak, že je ohradená plotom pred statkom, hydrom alebo zlodejmi. Hneď pri dverkách sú h r i a d k y, na ktorých rastú fijalky, klinčeky, tulipány, lalije, nechtíky, pivonije, ěordinky, rezeda, muškáty a iné k v i e t k y. — Konča hriadok na šípových kríkoch kvitnú krásné voňavé ruže. Ďalej stoja v rovných radoch jablone — a na konci zahrady — vysoké orechové stromy.

Po stromoch poletujú a mávajú na nich aj hniezda niektoré spevavé vtácky, na príklad: sýkorka, čížik, stěhlík, slávik, konôpka a penica. Tieto čistia nám stromy od huseníc a chrobače.

Okolo chodníkov posadený je niekde v i n i ě, na ktorom rodí sa sladké hrozno; a popri plote rastie polčie, ribizlie a malinčie. — Medzi stromami sú zas hriadky. Na tých mamka dochováva rozličné

zeleniny, na príklad : šalát, uhorky, mrkvu, bôb, cibuľu, cesnak, petržlen, kaleráb, rajštiaky a ešte iné.

V zahrade sa rád zdržujem. — Oteckovi pomáhám pri oberaní huseníc, a on učí ma na jar štepiť a v lete očkovať stromky a ruže. Mamke vše pomáhám plet' a polievať hriadky.

V niektorej zahrade býva postavený aj včelín. Vo včelíne stoja včelné koše a kláty. V týchto bývajú pilné včeličky, ktoré z pol'a med snášajú a vosk dorábajú.

69. Chlapček a včela.

S veľkým záujmom díval som sa včera,

Ako pilne pracuje tá malická včela.

Ona na nôžkách pre mlad' kvetný prášek snáša;

Z vosku robí komórky — a med do nich vnáša.

Ej! myslím ja sám v sebe: „to len včelka malá:

A tak pilne pracuje, jakby rozum mala!“

I ja chcem nasledovať príklad malej včely:

Budem pilný, — by rodičia radi ma videli.

70. Dievča a lalija.

Lalija, ty si môj kvietok premilený,

-že my tak vyzeráš pekne obielený;

Či to dážď, či to prach, ty nič nedbáš na to, —

Ty na veky stojiš čistá, ako zlato!

Oj krása, prekrásna bielušká laliža.
 Tebe chcem, tebe chcem podobná byť i ja!
 Keď budem čistotná, — čistotná ako ty, —
 Viac mi to bude stáť nad všetky blyskoty.

71. Rastliny — jabloň.

Tvory, ktoré zo zeme rastú, žijú, ale nečujú, ani samovolne sa nepohybujú — volajú sa rastliny. Také sú na príklad: jablone, vrby, šípy, zeleniny, obilie, trávy, huby, mochy. — Rastliny rozmnožujú sa alebo zo semena, alebo výhonkami z koreňov. Jabloň narastie zo semena takto: Každé zrelé jablčné semeno má v sebe jadro, a v tom jadre zárodok budúcej jablone. Ten zárodok volá sa klík. Keď to semeno príde do zeme, ono tam následkom vlahy a tepla napuchne, a ten klík tisne sa na oboch koncoch z neho von, to jest: semeno klíči. Čo kl'uje sa dolu do zeme, z toho bude koreň; čo kl'uje sa na hor von zo zeme, z toho rastie býľ a z býľu bude peň čiže driek jablone. Z pňa potom vyrastajú konáre, halúžky a na týchto lístia. — Koreň pod zemou rozrastá sa tiež tak, že vypúšťa zo seba mnoho tenších korieňov. Tie korieňky ssajú zo zeme potravu pre peň a lístie, aby jabloň žiť a rásť mohla. — Rastliny, majúce peň s konármi — volajú sa stromy. Jabloň je tedy strom.

Na halúzkach jablone tvoria sa kvetné puky. Tieto sa vše na jar rozvinú, to jest: jabloň zakvitne

Kvet jablone je pekný, biely. Z kvetu vyvinie sa okruhlé ovocie, totiž jablká. Zrelé jablčné ovocie je pokrm chutný a zdravý. Niekde robia z neho aj víno a ocot.

Stromy, rodiace ovocie na jadenie súcè — volajú sa ovocné stromy. Zahrady, vysadené len samým ovocným stromovím, — volajú sa ovocné sady.

72. Ovocné sady a vtáčky.

V jednej osade mali obyvatelia málo pol'a, zato ale hodne ovocných stromov. Tie sady si dobre riadili, húsenice každej jari pooberali. Pri tejto práci veľmi dobre pomáhali im niektoré spevavé vtáčky: sýkorky, konôpky, sláviky, drozdy ba i vrabce. Čo sa tým ľuďom každoročne ovocia urodilo, to rozvážali po vidieku a utržili zaň vše pekný groš. A pre seba na zimu mávali tiež nadostač, či to sušeného ovocia, či lekváru. Len to ich mrazilo, že im tie vtáčky vše aj ovocia pozobaly, pokvárily. I prišli na tú nerozumnú myšlienku kázať deťom, aby vtáčie hniezda hubily a mladé vtáčence ničily. Deti, pravda hneď do toho! Kde na jar aké hniezdo zbadaly, hneď ho rozbúraly. Vtáčky nemajúc pokoja, onedlho celkom sa odpúdily. — O pár rokov nemali už v chotári spevavých vtáčkov; húsenice ale a všelijaká chrobač tak sa rozplienily, že z roka na rok stačily obžrat' všetky ovocné stromy tak, že tieto jeden za druhým povysychaly. Ľudia nemajúc výživy, museli sa z väčšej časti po svete rozísť.

73. Chlapci a hniezdo.

„Poďte chlapci, zvolal Miško, nehajte tie hračky; Ukážem vám jedno hniezdo, vybereme vtáčky.“

Dopočul to starý vtáčik, a bol veľmi smutný:

„Nechajte mi moje mladé, nebuďte ukrutní!“

Ale samopašní chlapci nič na to nedbali,

Len hore vysokým stromom k hniezdu sa driapali.

V tom, keď už pri vtáčkoch boli, konár sa odlomil —

A ten, ktorý druhých zväbil, — tresk! nohu si zlomil.

74. Nebývaj nespravedlivý!

Pásol chlapec kravu pri zahrade, v ktorej čerešne na štepoch práve zret' začínaly. Niekoľkoráz zahľadel sa na ne žiadostive, — ale netrúfal si ist' z nich odtrhnúť, lebo mu to otec bol zakázal. Tie čerešne ale akoby boli naňho volaly: „poď, ochutnaj nás!“ — Tu chlapec odbehnuť kravu v priekope, a hybaj do zahrady rovno na čerešeň! — Ale i krava bola už ponad lesu zazrela, že veru v zahrade rastie jedno-druhé, na čom by si aj ona mohla pochutnať. Pasúci sa, došla ku dverkám, ktoré chlapec zabudnul bol za sebou zatvoriť. — Vnišla tedy do zahrady, a kým ju chlapec zbadal, narobila v nej hodne škody. Ten pravda sliezol chytro so stromu, a lál i bil kravu nemilosrdne.

Chlapcov otec videl to náhodou zo dvora. Prišiel tedy ku chlapcovi a prísny hlasom takto mu riekol: „Povedz mi synku: kto vlastne zaslúžil

teraz trest, — ty, alebo to nerozumné hoviadko, ktoré nevie, čo je dovolené a čo zakázané? Ved' ty práve tak šiel si za svojou chútkou na čerešne, ako ona za kapustou do zahrady! A potom: či tá krava bola by sa dostala do zahrady, keby si nebol nechal dverká otvorené? Ako môžeš ju tedy trestať nemilosrdne, a nepamätať pri tom na vlastný nerozum a previnenie?

Chlapec sa pri týchto rečiach začervenal a zahabil. Od toho času chránil sa byť nespravodlivým.

75. Zahanbená samochvála.

Ruža, bodliak a prhl'ava shováraly sa medzi sebou.

Každá z nich pyšne tvrdila o sebe, že jej nik ublížiť nemôže, lebo má zbroj, ktorou sa obráni.

„Kto sa mňa dotkne, toho poštipem“ — riekla prhl'ava. „Preto sa ma aj každý bojí, a mám pokoj tu pri plote“.

„Ja pošklbem každého, kto sa ku mne zblíži. Preto sa mi aj každý vyhýba“ — hovoril bodliak.

„Ja mám šipy!“ — povedala ruža. „Kto ma chce odtrhnúť, toho popichám“.

O malú chvíľu priblížila sa k prhl'ave hus; ostrým zobákom si ju odšklbla a prehltla.

K bodliaku prišiel oslík — a sožral ho.

K ružovému kriku priblížil sa človek. Nožničkami odstrihol ružu a pripnul si ju na klobúk.

76. Pole.

Za domami okolo osady rozprestiera sa pole. Niekde, obyčajne blízko osady — najviac pri potoku — sadia ľudia kapustu, kel, kvaku a fízolu. Niečo ďalej sejú konope a ľan. V teplejších krajoch na rovinkách a vrškoch sú vinice, v ktorých rodí sa sladké hrozno.

Najväčšia časť poľa sú roľe, ináče oráčiny. Volajú sa preto tak, že skôr, ako by ľudia do nich siali a sadili, musejú ich zorať. Na roľach rastie a rodí sa pre potrebu ľudí: pšenica (žito), raž, jačmeň, ovos, proso, kukurica, pohánka, hrach, šošovica, bôba a zemiaky. Na krm pre statok sejú: ľadník, ďatelinu a repu. V teplejších krajoch sadia ešte i tekvice, dyne a dohán.

Na poli, zvlášte popri cestách rastú aj stromy. Také sú u nás zväčša topole, akácie, osiky, a pri potokoch jaľšie a vrbu. — Pod stromami najdeme v lete prístrešie pred dažďom, a chládok pred páčivým slncom.

Za roľami rozprestierajú sa lúky a pasienky. Na lúkach rastie kvetnatá tráva, ktorú zkosenu na seno usušia; na pasienkoch pásava sa statok.

V poli býva v lete príjemno. Škovránok už na jar obveseluje oráča svojím milým spevom. V lete, keď obilie zret' začína, zaspieva prepelica vždy tak hlasno, akoby ľuďom privolávala:

„podľa zat!“ — A milióny voňavých kvietkov ako príjemne občerstvujú povetrie, a svojou krásou lahodia i nášmu zraku!

77. Holubica.

Sotva ráno deň zasvieti, holubica z hniezda letí. Lieta po poli, a v dobrej vôli, — hneď vzlietne, hneď sadá a pokrm si hľadá: A keď najde tam zrníčko, zraduje sa jej srdiečko. Minie hodina. — Nezapomína holubica matka na svoje mláďatká. Domov prázdna nepriletí; pokrm nesie si pre deti. Deti čakajú a zavrúkajú, keď sa im jich mati z pol'a domov vráti.

Viac, ako tá holubička, stará sa o mňa ma-mička; práce nel'utuje, mňa chráni miluje. I ja chcem ju lúbiť, ju uctiť, jej slúžiť; v starobe, v nemoci byť jej ku pomoci.

78. Hora.

Keď blížime sa k vrchom, vidíme na nich na široko, ďaleko len samé stromy. To sú hory. Stromy v horách nerastú v rovných radoch, ale zväčša len tak, ako sa kde ktorý sám zasial. Tě vyššie časti vrchov, kde už niet stromov, ale len tráva rastie, volajú sa h o l e. Na nich pasú sa v lete ovce, kozy a iný statok.

I na rovinách jesto kde tu hory. Hôrne stromy u nás sú: buk, dub, hrab, jaseň, brest, javor, drien, osika a klen. Jedle, smreký a borovice rastú len v chladnejších vrchovatých krajoch.

Najviac v blízkosti hôr na medziach rastú k r o v i n y. To sú také nízke drevnaté rastliny, ktorých tenký peň už pri samej zemi konáriky vyháňa. Také sú u nás: trň, šíp, hloh, lieska a borovica.

V horách bývajú v hniezdách na stromoch i niektoré divé vtáky, ako: jastraby, sovy, sojky, straky, vrany, hrdličky, divé holuby. — V horách zdržujú sa aj pláché a divé zvery, na príklad: zajace, jelene, srny, ježi, veverice, jazveci, divé svine, vlky, líšky, medvedi, ba aj hady.

Hôrne stromy dávajú nám veľký užitek. Z nich máme drevo na palivo, na stavby, na domové náradie a gazdovský riad. Dubovú a jedl'ovú kôru potrebujú garbiari na vyrábanie koží. Na duboch a bukoch rodí sa žalud' a bukva. Je to ovocie, ktorým sa v horách ošípané vykrmujú.

79. Medved' a včely.

„Počujte ma včelky, ja som medved' veľký, hneď mi dajte med; ak nedáte, beda vám; celý dom vám rozbúram“. Takto mumlal medved' u dubu, a včeličky strašil: „mum, mu mú!“

Na mumlanie jeho včely: „bzu, bzu, bzú“ odpovedaly: „od nás nedostaneš medu: ale ak chceš, trochu jedu“.

Ale v pýche to nechápe medveď, na strom sa im driape; hneď dlabu do medu vstrčí, a na včely s hnevom vrčí: „Preč ztadiťto včely! môj je už med celý“.

Tu sa včely naň vysypú, — nos, jazyk mu hrozne štípu, tísnu sa mu aj do uší; medved' sa oháňa, srší. Lež darmo. Preč musel utiecť : mu, mum, mú ; a včely za ním : „bzu, bzu, bzú !“

80. Leto.

Po jari nasleduje l e t o. V lete sú dni temer raz tak dlhé ako noci. Slnce hreje, a ľudia a živočíchy hľadajú chladok. Deti, ba aj starší sa v potokoch alebo riekach kúpajú. Ľudia kosia trávu a ďateľinu, ktorú potom usušia na seno. Niektoré ovocie : ako višne, čerešne, pôlky, rýbizlie, ba i ranie hrušky je už zrelé; ba i jabĺčka na stromoch už začervenievajú. — Obilie v poli tiež dozrelo. Ženci a hrabáčky v potu tvári, ale veselo, s chuťou pracujú. Skosené a sožaté obilie viažu chlapi povriekliami do snopov, skladajú do krížov alebo svážajú do stohov. — Potom ho alebo otlacia koňmi, alebo omlátia strojmi (mašinami), — na mnohých miestach len cepami, a tak si ho odložia pre potrebu nielen na zimu, ale až do nového. Všetko sa teší z požehnanja božieho.

V lete bývajú niekedy aj búrky : blýska sa, hromy bijú, dážď sa leje a ľadovec často zbije polné úrody. Ale búrky bývajú aj užitočné, lebo čistia a očerstvujú povetrie a zúrodňujú zem.

Letné mesiace sú : jún, júl a august.

Do júna, často ale už do mája pripadajú sviatky Turfene čiže Svätodušné. Vtedy sa zvlášte takto modlievame :

„Prijdiž Duchu Svätý, naplň nás dary tvými, ktoréž ty máš; abychom slovo Boží slyšeli, a je w srdci svém zachovali, Pána Boha milovali, večný život obdrželi. — D ráč nás uslyšeti milý Pane, vssecky, kteříž k tobě dnes voláme: Hallelujah, Hallelujah!“

81. Obilie.

Medzi rastlinami najužitočnejšie a preto i najvzáctnejšie je o b i l i e; lebo dáva nám múku na chlieb. Pod obilím rozumieme u nás: pšenicu, raž, jačmeň, ovos a kukuricu. Obilie rodí sa na rol'ách. Pšenicu a raž sejávajú v jaseňi na ozim. Poschodené volajú sa o z i m i n y. Jačmeň, ovos a kukuricu sejú na jar; poschodené volajú sa j a r i n y. Z vyklíčeného zrna narastú najprv hrubej tráve podobné vysoké býle, a z tých hore na konci vyrastú k l a s y. V klasoch sú zrnká, ktoré, keď dozrely, ľudia klasy soberú, omlátia a vo mlyne na múku zomeľú. — Pšeničné zrno dáva múku najbelsiu a najlepšiu; ovos ale najčiernejšiu.

Múku potrebujú ľudia nielen na chlieb, ale i na pripravovanie iných mnohorakých varených i pečených pokrmov. Obilné zrno slúži k výžive i mnohým živočíchom. Menovite kukuricou krmia ľudia nielen ošipané, ale i rozný statok a hyd na chutné mäso a masť. — Keby sa čo i len v jednom roku nič obilia neurodilo; ľudia i živočíchy hynuli by hladom. Preto nezabúdajme každodenne modliť sa: „O t e e n á š n a n e b i! c h l é b n á š v e z d e j š í d e j n á m d n e s!“

82. Prázdne a plné klasy.

Otec vybral sa do poľa pozrieť, či žitko už skoro bude zrelé, a pojal so sebou i svojho malého syna Janka. Keď prišli na rol' u, Janko nevedel sa dosť prenaďiviť, — že niektoré klasy stály pekne rovno do hora, kdežto najväčšia časť z nich byly zohnuté a temer k zemi sa skláňaly. Zvolal tedy hneď: „ach, aká to škoda, že tak veľa klasov temer na zemi leží! Otecko, šak z tých už nič nebude?“ — Otec sa na chlapcove reči len usmial. Hneď ale, odtrhnúc dva klasy, riekol: „pozriže synku — tento klas, čo temer na zemi ležal, — aké má samé zdravé a plné zrnká! Hľad' ale i na tento druhý, čo sa tak akoby pišno do hora, — aký je temer prázdny, a čo má zrnká, tie sú mlkvé a nanič. — Zapamätaj si, že ako na roli s klasmi, tak je to v živote s ľuďmi:

„Plný klas sa dolu kloní,
Prázdny hľadí hore;
Hlupák hľadá slávu v pýche
A múdry v pokore!“

83. Zemiaky.

Zemiaky, ináč krumple patria medzi najužitočnejšie byliny. Vo vrchovatých, chladných krajoch, kde sa len málo obilia rodí, a i to nie vždy dozreje: majú ľudia aspoň zemiaky, ktoré sa im každoročne i v planšej zemi urodia. Tie sú im vše na

celom roku namiesto chleba. Zemiakmi živia sa nielen ľudia sami, ale chovajú nimi aj statok.

Zemiaky dochovávajú sa s a d e n í m. Každý zemiak má po sebe niekoľko jamák, a v tých očká čiže puky. Zemiak na jar do zeme zasadený vyklíči, to jest očká vyženu. Na hor vyženie zemiak mäkkú štavnatú býľ čiže vňat, — na dol ale vypúšťa korenky. Vyrastená vňat' zakvitne bielym alebo fialkovým kvetom. Z kvetu vyvinú sa malé okrúhle bobuľky so semiačkom. — V zemi na koreňoch, vlastne na ich výhonkoch utvoria sa a rastú bul'vy. Jedny menšie, druhé väčšie. Jedny sú okrúhle; druhé podlhovasté; jedny majú kožku bielu, druhé bi'adočervenú a ešte iné tmavosvetlú. — Keď vňat' schnúť začne, a bobuľky na nej ožlknú — sú už i zemiaky pod koreňami zrelé. Jedny zemiaky sú včasné, iné sú pozdne. Včasné dozierajú už o Jakube; pozdne ale i len po Michale. (Kedy to býva?)

Zemiaky odkladajú si ľudia na zimu a na sadenie k jari do jám, pivníc alebo komôr. Vonku by zemiaky zamrzly a pohnily. — Zemiaky k jedlu nepotrebujú veľkej prípravy. Aj len v šupkách uvarené alebo upečené a osolené — sú ony pokrm chutný a záživný. Preto sú zemiaky zvlášte pre chudobu vzáctny dar Otca nebeského.

84. Krt.

Krt je malý, asi na detskú piad' dlhý cicavec. Telo má pokryté čiernou, ako hodbáb hladkou ko-

žušinkou. Býva v zemi pod koreňami stromov alebo pod múrami i vyše pol metra hlboko. Ztadiaľ, svojím končitým ripáčikom a krátkymi pazúristými nožkami prerýva a vyhrabúva si v zemi priechody na všetky strany. Narytú zem, čo mu zavadzia — vyvrhne na povrch. Tak povstávajú krtičné kopce, pre ktoré ľudia krty tak radi prenasledujú. To by ale nemali robiť; lebo krt lapá a žere pod zemou len červíky, chrobáky a pandravy, ktoréby ináče korieňky bylín ešte väčšmi obžieraly. Krem toho vychádza krt v noci na povrch, a chytá si slimáky, jašteričky, žaby ba i myši. Krt je tedy užitočné zvieratko.

85. Zlomená podkova.

Šiel otec z dediny do mesta na trh, a s ním i jeho chlapec Ďurko. Naraz, ako idú, rečie otec: „Hľadže Ďurko, tu leží kus podkovy! zdvihni ju a vstrč do vrecku.“ — „Eh, čo len kúsok starého železa!“ povie chlapec -- „preto veru nie je hodno sa ani krčiť.“ Nechal tedy podkovu ležať a stúpал ďalej. Otec ale ju mlčky zdvihol a schoval do kapsel'ky. V meste predal ten kus železa kováčovi za pár halierov, a kúpil za ne čerešeň.

Keď popoludní tou istou cestou nazpät domov kráčali — stálo slnce ešte hodne vysoko. Ďurko uhriaty vysmädol a ustal tak, že za otcom ledvy kráčať mohol. Naraz otec, popredku idúci, — akoby náhodou spustil na zem jednu čerešňu. Chlapec sa chytrou pre ňu sohnul a s chuťou strčil ju do úst.

O chvíľku spustil otec druhú. Aj pre tú sohnul sa Ďurko v tom okamžení. Tak pospúšťal otec všetky čerešne jednu po druhej, — a chlapec ich všetky posbieral.

Vtedy obrátil sa otec ku chlapcovi a s úsmevom riekol : „Vidíš synku ! keby sa ti predpoludním nebolo ťažilo sohnúť pre podkovu je d e n raz, teraz nebol by si sa musel pre čerešne shýbať s t o r á z.

86. Hmyzy.

Hmyzy sú tvory, ktoré majú miesto krve len bielu štavu. Pl'úc nemajú; len po bokoch maličké dieročky, ktorými dýchajú. Hmyzy majú po štyry krídla a po šesť nôh; mnohé ale majú ich aj po viacej. — Medzi hmyzy patria : včely, muchy, sršne, osy, čmely, chrústy, cvrčky, motýle, húsenice, pavúky, mravce, hodvabníky, ploštice, kobylky, raky a mnoho iných.

Hmyzy rozplieňujú sa vajíčkami. Hodno je pozorovať, ako sa to niektorý hmyz pri plienení sa prepodobňuje. Tak na príklad z vajíčka, ktoré motýľ znesie, vyľahne sa najprv húsenka, ktorá veľmi chytro rastie a je veľmi pažravá. — Keď sa húsenica niekoľkoráz zlienila, to jest kožku svliekla a farbu zmenila : premení sa na pupu čiže gubku, ktorá nežere ani sa nehýba, ale spí často aj za pol roka. V gubke premení sa húsenica pomali na motýľa, ktorý keď dozre, vyhryzie sa a vyletiac, kladie

na rastliny vajíčka, z ktorých sa zase húsenice liahnu.

Najužitočnejšie hmyzy sú: včely, hodvabníky a raky. Včely dávajú nám med; hodvabníky hodváb; varené alebo pečené raky ale dávajú nám chutné mäso.

87. Muška a pavúk.

Muška sa s pavúkom hrala
 Oblétujúc vôkol neho;
 Že na ňom má, to neznala —
 Nepriateľ'a smrteľného.

Pavúk si len z ticha sedí
 A na mušku pozoruje,
 Hľadí na ňu, a leh hľadí,
 A sieť pre ňu pripravuje.

Muška, v svojej nevinnosti
 V pavúčenom vrncí stíne;
 Nezbadala, až své kosti
 Pochovala v pavučine.

Kto sa so zlými zahráva:
 Jejich obeťou sa stáva.

88. Čím kto hreší, tým trestaný býva.

Ide zobrák s krivou nohou o palici pýtajúc,
 a chlapec sa mu ponáša, za ním sa tiež krívajúc —

Žobrák biedny nemá času na zlobivca pozor dať, a kráča len cestou ďalej, by dač mohol vyžobrať. — Práve v ten čas stade ľudia na vozíkoch bežali, ktorí z ľútosťi almužnu žobrákovi dávali. Ale chlapec len vždy väčšmi na žobráka dotiera, a zlobive sa do očí mu ponáša, vyškiera. — Tu sa žobrák naň zaženie, lebo prišiel do ohňa, — chlapec chytrý, skočí, — ale zrazu vbehne pod koňa. Kone tuho utekali, zastat' sa im nedalo; a ten prišiel pod voz, kde mu pravú nohu zlámalo. — Posmieval sa žobrákovi, teraz je už sám krivý; tak posmešnosť zvykol trestať Hospodin spravедlivý!

89. Na bídných buď láskavý.

Keľi kto hrbatý, slepý, hluchý, nemý —
 Mámlí mu to za zlé mti,
 Neč z chyb týchto smích strojiti?
 To pouhé nešťésti, žádna wina není!

Nikoli! radějt' chci Boha chwáliti,
 Že mám oudy těla zdravé;
 Na bratry pať mé churawé
 Budem okem lásky, lítosti patřiti.

90. Úslužnosť — vd'ačnosť.

Pri ceste na medzi rástol trňový ker. Zelenal sa a kvitnul tak utešene, že milo bolo naň sa poďívať. Ale zrazu zjavyly sa lietačky, sadaly naň a

naniesly mu na lístky mnoho drobných vajčiek. Z tých naliahly sa húsenice, ktoré hneď počaly mu ohrýzat' lísta i kvet. O pár dní stál už kríček ošumelý a smutný, lebo si pomôcť nemohol.

Tu priletí k nemu malý vtáčik a zpýta sa: „kríčku, čo si taký smutný?“ „Ach“, odpovie mu ten, „či nevidíš tie pažravé húsenice, čo mi lístky obžierajú, tak že hádam musím i zahynúť?“ „No, netráp sa!“ rečie vtáčik, a preletujúc s halúzky na halúzku — chytaľ zobáčkom a vyničil tie húsenice. I rečie kríček: „Ďakujem ti milý vtáčku, zostaň — prosím ťa — i naďalej tu somnou.“

Vtáčik zostal, a vyspevoval si tak l'úbezne, že sa i kríček rozveselil. Ale i na vtáčika striehnuť už bol jastrab z blískej hory. Raz, keď vyletel vtáčik hl'adat' si suché stebielká na hniezdo, spustil sa ten jastrab z vysoka za ním, a len-len že ho ne-
ulapil. Vtáčik na šťastie stihnuť doletieť ku kríčku, a chytrou vtiahnul sa medzi husté halúzky. Jastrab, pravda i ta by bol chcel za ním; ale tu kríček obrátil proti nemu svoje pychl'avé trníky, tak, že sa jastrab ku vtáčikovi dostať nemohol.

Takto si i l'udia majú byť hotoví

Pomáhať vzájomne — ako brat bratovi.

91. Jež.

Jež je nevel'ké, ale vel'mi užitočné zviera. Od iných cicavcov delí sa tým, že mu je koža na chrbte a bokoch miesto srsti ostrými pichliačami pokrytá.

Má končitý rypák, a na nohách po päť ostrých pazúrov. Býva v horách, on poli a v zahradách. Ležisko máva v dutinách starých stromov, v plotoch alebo starých múroch. Užitočný je tým, že žere myši, žaby, hady, chrobáky a slimáky. Vo dne spí, a len v noci vychádza na lov. Na zimu vystele si ležisko lístím a slamou, a spí v ňom až do jari — V čas nebezpečenstva vtiahne si hlavu a nohy pod seba, a stúli sa tak, že vyzerá ako veľké kľbko. Vtedy mu pre tie pichliače žiadno druhé zviera nemôže ublížiť. — Jež sa dá i skrotiť, a čistí stavia od myši, žiab, švábov a stonožiek.

92. Vlk.

Vlk patrí medzi najškodlivejšie divé zvery. Vyzerá skoro tak, ako veľký ovčiarsky pes. Kožu má pokrytú tmavou, še živožltou srstou ; chvost má hrubý, kúdelovitý. Neveľké uši stoja mu vždy do hora. V pysku má končité ostré zuby, ktorými trhá a potom hlce mäso zabitých zvierat. — Vlk býva v horách alebo v hustých trstinách. Živí sa jedine mäsom iných zvierat. Preto napadá ovce, svine, psov, srny, kone, statok, ba keď je hladný, napadá aj ľudí. — Je krvožížnivý a ukrutný ; preto niekedy viac poškrťí, než požere. Vlk je silné zviera, tak že lapeného barana ľahko si v pysku odvlečie. — Keď je hladný, zvlášte v zime — zavýja škarede. V taky čas prikradne sa i ku stavaniam, a keď môže, odvlečie ovcu, prasa alebo aspoň niečo z hydiny. Ohňa a

kriku sa veľmi bojí. Preto pastieri v horách kladú si na celej noci oheň, aby ho ním odstrašili. Vľie mäso má chuť veľmi odpornú, preto ho ani len pes nezožere. Z vľej kože ale šijú kušníeri teplé, trváce bundy, kožuchy a čiapky.

93. Havran a líška.

Našiel raz havran kdesi kus mäsa. Naradovaný zchytí ho do zobáka, a vyletel s ním na vysoký dub. Šelma líška to videla, a v okamžení si aj premyslela, ako ona toho vtáka o mäso pripraví. — Priplichťí sa tedy až k dubu a s úlisnou tvárou takto privraví sa havranovi: „Dobrý deň, pán kmotor! ako že sa máte? — ej, ej, ved' ste mi čo deň krajší! Perie sa vám tak ligoce, že mi až oči slepí. Hádám niet ani na svete krajšieho vtáka, ako ste vy. — Len škoda, preškoda, že ste nemý! Ako že sa to stalo? Ved' som vás ešte len nedávno tak utešene spievať počula!“

Havranovi sa takáto chvála veľmi zapáčila. Uveril hlupák i sám tomu, čo líška hovorila. Chcel sa tedy svojím hlasom pochváliť; preto rozzavil chytro zobák, že bude spievať. Pravda, že mu mäso hneď zo zobáka vypadlo. Líška len na to čakala, a uchytiac mäso, hneď si na ňom pochutnávala. Havran sa s otvoreným zobákom už len smutne na to díval. — Líška, keď si po chutnom mäse pysky pooblizovala, takto riekla havranovi: „kmotorko! za to mäsko poviem vám teraz toto naučenie: keď vás kto bez

príčiny a zásluhy chváli, vtedy vás istotne chce oklamať. Dobre sa majte!“ — Havran sa i mrzel i hanbil; ale od toho času neveril tak ľahko nikomu.

94. Nepočúvne deti.

Janka a Marku viacráz takto napomínal otec: „Deti! netýkajte že sa zápaliak, lebo ľahko môžete nešťastie zapríčiniť“. Ale čože, — deťom všetečným sa to páčilo, keď im vše zápalky tak prskaly, pukaly a svietily! — Raz, keď rodičov doma nebolo, a čel'ad na dvore pracovala — rečie Janko: „Vieš čo Marka? pohľadaťme si zápalky a hrajme sa s nimi“. „Ej, veru to dobre bude, — povie dievča — ale čože, keď mamka zápalky odpratala!“ „Čo len to“, vraví chlapec, „ved' ich my najdeme!“ A skutočne čo chvíľa vykutil plnú pošvičku so zápal'kami. Naradované deti začali hneď vše jedno, vše druhé zápal'kami po stene čiarat' a chutne sa smialy, keď im to tak pukalo a svietilo. — Len tu raz Janko odhodí nedohorenú ešte zápal'ku — a rovno Marke na sukničku. Deti to nezbadaly, — iba keď zrazu Marka vykrične od bolesti. Chytila sa jej suknička, prehorela, — a oheň pripekal jej na telo. Janko chytro počal oheň rukami hasiť, ale si ich tiež iba popálil. Kričaly tedy obe deti na ratu. Na krik sa hneď sbehla čel'ad, a sluha chytro zahasil horiace hábky dievčata. — Ale čože, nešťastie bolo už hotové! Oheň tak bol popálil Marku na tele, že už na druhý deň v hrozných bolestiach umrela. Jankovi sa jeho popálené prsty tiež len z veľ'a zahojily. Nešťastné neposlušné deti!

93. Jaseň.

Koncom leta počína sa j a s e ň. V jaseňi sa už dni značne krátia, a noci sa dlžia. Povetrie vonku stáva sa čo deň chladnejším. Jablká, hrušky, bystrické slivky a broskyne už dozrely. Ľudia v poli lámu kukuricu, kopú zemiaky a repu; v zahradách vyberajú zo zeme zeleniny, a odkladajú si to pre potrebu na zimu. V tých krajoch, kde majú vinice, oberajú hrozno, a robia z neho víno. To sú o b e r a č k y. Oráči v poli orú pod oziminu, a sejú. V jaseňi bývajú už i m r a z y. Ľudia svážajú si domov slamu a drevo na kurivo. Vďačné dietky božie ďakujú Pánu Bohu za úrody zemskej takto:

„Chwalmež Boha, ó kresťané, za dary nám profázané
 Z toho roku na polích; Páněť jest vssecka plnost jich.
 Chwalte Pána, wzdejte mu čest, Neb ob věčnosti
 dobrý jest; On stvoril nás, On zdržuje, živi, chráni,
 opatruje.“

Jasenné mesiace sú: september, október a november.

Na nedel' u po poslednom októbri pripadá sviatok pamiatky reformácie, to jest obnovenia cirkve skrz Doktora Martina Luthera.

96. Jasenný čas.

*Mračný, chladný čas prichodí;
 Nech príde, — všetky úrody
 Už dozrely v zahrade, na poli;
 Naplníme komory, stodoly.*

*Dozrela nám ovocina,
Máme hrozna, máme vína;
Komu sa z jara, v lete nelení,
Všeho nashromazdí v jaseňi,
Prídu síce mrazy a slota;
Ale nás nenajde psota.*

97. Bocian (gól'a).

Bocian je veľký vták, — asi ako hodná hus, — ale s dlhšími krídlami. Je celkom biely, len chvost a konce krídel má čierne. Má dlhý, rovný, červený zobák, a vysoké, tiež červené nohy. Vie veľmi vysoko lietať. Bociany priletujú k nám na jar v krdľoch z ďalekých krajín a robia si hniezda na strechách, kochoch a suchých stromoch. Samica znesie 3 alebo 4 vajcia, ktoré za štyri týždne vysedí. Mladé bociany dajú sa i skrotiť, tak že sa na dvore medzi hydou smele prechodia.

Za živnosťou vyletuje bocian z hniezda ku močiaram a mlákam. Tam, brodiac po vode, dlhým svojim zobákom lapá si žaby, jašterky, ryby a hady; po brehoch a lúkach ale sbiera slimáky, červíky a chytá aj myši. — Keď v horúcom lete močiare a mláky povysichajú, alebo keď sa zima blíži, odletujú bociany ďaleko do takých krajov, kde vtedy býva leto, keď je u nás zima. Tam živia sa dotiaľ, kým palčivé slnce i tam močiare nevysuší. Vtedy začína sa u nás jar. Preto i bociany presťahujú sa k nám na novo, a vyhládajú si svoje ľanské hniezda. Bo-

ciany, že takto vandrujú, volajú sa v a n d r o v n é vtáky.

Medzi vandrovne vtáky počítujeme i niektoré naše spevavé vtáčky, na príklad sláviky, škóvránky, lastovičky, kukučky a viac iných. I tieto zdržujú sa u nás len v lete; lebo by tu v zime nemaly poživu. A to preto, že potrebujú na pôživu len hmyz, to jest muchy, chrobáky, húsenice, a toho v zime niet. Preto tiahnu podjaseň za živnosťou do teplejších krajov; na jar ale sa znovu k nám presťahujú.

98. Hmla. Oblaky. Rosa. Mráz.

Voda, zem, rastliny ba aj živočíchy vyparujú sa ustavične. Keď je povetrie teplé, pary zrednú a zdvíhajú sa v povetrí do hora, a vtedy ich nevidíme. V chladnom povetrí ale pary zhustnú, a vtedy dajú sa vidieť. Blízko zeme vidíme ich ako hmlu; vysoko hore vidíme ich čo oblaky.

Dones do teplej izby pohár so studenou vodou. O chvíľku zbadáš, že pohár zvonku odvlhnuť, ba že utvorily sa na ňom kvapky, ktoré dolu sklom tečú. To je preto, že nadšchané v izbe pary okolo chladného skla shustly, a na vodu sa premenily.

Keď v lete po západe slnca rastliny vonku ochladnú, — ochladne okolo nich i povetrie a v ňom sa nachodiace vodné pary. Ochladnuté pary shustnú, oťažujú a usadzujú sa v podobe drobulinkých kvapiek na zem a na rastliny. Vtedy tie kvapky voláme r o s o u.

Keď v noci, zvlášte na jar a v jaseňi, povetrie a zem natol'ko ochladnú, že rosa zamrzne: vtedy máme m r á z. Mráz je tedy zamrznutá rosa.

Keď niekedy v lete za dlhší čas dážď neprší, — mnohé rastliny a biliny v poli a zahradách musely by uschnúť, keby ich vše v noci rosa neovlažila a neobčerstvila. Takto chráni dobrý Pán Boh ešte i len tie útle bylinky pred zahynutím!

99. Neodchádzaj z vlasti!

Dobrý Pán Boh obdaril našu milú vlasť hojne všetkým, z čoho si pilnou prácou dostatočné prostriedky žitia zadovážiť môžeme. Keď sme v práci pilní, a pri tom striezliví a varovčiví, pamätajúc v čas hojnosti i na čas hladu: nemusíme sa báť nedostatku, ani keďby sme pre nemoce alebo starobu nevládali pracovať. — A predsa už mnohí odvandrovali z tejto vlasti ďaleko za more, mysliac tam chytré zbohatnúť a hojne žiť. Avšak nejeden z nich zkusil dosť skoro, že ani tam pečené holuby nikomu samy nepadajú do huby. — Nejeden ťažkou prácou zmorený, presilený — chudobný — len horkoťažko vrátil sa do svojej otčiny. A kol'ki, tam v cudzine, ďaleko od svojej rodiny — ľahli náhle do predčasného hrobu!

Zostávajme teda len vo vlasti, a živme sa tu v spolku s našimi drahými pri požehnaní božom pocktive.

100. Milovanie vlasti.

Hocby som pol sveta
Ba celý svet prešiel:
Krajšej než Uhorskej
Zeme bych nenašiel.

Tá zem je moja vlast,
V nej žijem, pracujem;
Ju z celého srdca
Úprimne milujem.

Tu mám, čo mi treba:
Zdravie, pokoj, chleba:
Po cudzom nebažím,
Len svoje si vážim.

A keďbych raz musel
V ďal'ný putovať svet:
Len tu v drahej vlasti
Žiadal by si umreť.

101. Opatrovanie Božie.

Dobrý a múdry stvoriteľ láskave obdaril všetky živé tvory tu na zemi potrebnou potravou, odevom, príbytkom a spôsobnosťou.

Rozličné živočíchy majú rozličnú potravu. Statok žere trávu, lastovička hmyz, vrabec zobe zrno, mol' jie vlnu, včela ssaje med, červík žerie ovocie. Každý druh živočíchov živí sa inakšou potravou; a predsa sa všetky jednako nasýtia!

A jakou obdivuhodnou spôsobnosťou obdaril Boh živočíchy, aby vedeli si potravu zadovážovať! Pavúk nevie lietať za muškami, pletie tedy na ne siete; malé nôžky krta ani čoby motyčkami — prehrabávajú tvrdú zem; ďateľ tvrdým zobákom klope na kôru stromu, aby vyduril pod ňou ukrytú chrobač; malá veverička ostrými zúbkami prehrýza i najtvrdšie oriešky; bocian dlhým zobákom vyťahuje si z vody potravu.

Niektoré živočíchy nenašli by si v zime vonku

potravy. Tie robia si komôrky v lete, a naodkladajú si do nich potravu na zimu. Tak robí pod zemou syslík, tak sbierajú si poživu na zimu včely a mravce. — Ktoré sa tak zásobiť nemôžu, tie alebo spia bez pokrmu cez zimu, ako na príklad: medveď, jazvec a jež; alebo odťahujú sa do teplejších krajov, ako: lastovičky, škovránky a mnohé iné.

A postaral sa Hospodin aj o to, aby každý živý tvor mal i svoj príbytok. Vtáky stavajú si umelé hniezda na stromoch a kriakoch; iné tvory bývajú zas pod zemou, a chrobáky v rozpuklinách stromovej kôry. A včelky, vo svojich úloch, stavajú si veľmi dôvtipne plášťové komôrky z vosku. V tých odchovávajú mlaď, a do tých shromažďujú aj med.

Ešte aj o primeraný každému odev postaral sa múdry Pán Boh. Tak zvieratá horúcich krajov majú telo len krátkou, riedkou srst'ou pokryté, kdežto v studených krajoch bývajúce majú dlhú, hustú, teplú kožušinu. Jedny chráni odev pred zimou alebo horúčosťou, druhé zase pred nepriateľom. Tak ryba má pokryté telo šupkami, želva korytkom, jež pichliacami.

Mnohé živočíchy majú i zbroj na obranu. Kôň bráni sa kopytami, vól rohami, pes zubami, mačka pazúrami, rak klepetami, vtáky zobákom, včela žihadlom. A ktoré sa nevie brániť, to hľadá sa zas inak ochrániť. Malý vtáčik odletí, srna a zajac utečú, ryba sadne na dno vody, chrobáček vtiahne sa do škáry.

Takto hľá opatril dobrotivý Stvoriteľ svoje

tvory všetkými potrebnými vecmi. Najbohatšie ale obdaril človeka; lebo dal mu krem smyslov i rozumnú dušu, aby podmanil si všetko a panoval múdre nad všetkým tvorstvom tu na zemi.

102. Láska Božia.

Niet ani len malej ovečky,
By nemala dobrej matičky;
Tá pospiecha, čo jej treba dat',
Aby nemusela hladovať.

Niet ani malého vtáčatka,
V húšti a na stromoch mláďatka;
Žeby z piera plášťik nemalo,
Aby sa od zimy chránilo.

Niet ani motýľka krásneho,
Aby nemal kvietka čerstvého;
Aj chrobáček o lístočku vie,
Kde má pokrm, tam si pohovie.

Niet na celom svete stvorenia
Žeby nemalo potešenia;
Chyžku, jedlo, nocľah všetko má,
Kým cestu žitia nedokoná.

A kto sriadil všetky tie divy?
Otec nebeský milostivý!
Jemu sluší vzdávať chválu, česť, —
Že všetko tak múdre ráči viest'.

103. Bud' milosrdný.

Miško dostal na svačinu kus bieleho chleba s maslom. Keď sa matke zaň poďakoval, vyšiel na preddomie a počal si chutne ujsedať. V tom priblíži sa k nemu súsedovie chlapček Janko — sirota. Zastane si pred Miškom, a hl'adí chúda žiadostive na chlebič v chlapcovej ruke. Dost' skoro len pre- rečie : „Miško, daj mi prosím t'a kúsok : som veľ'mi lačný“. Tento hned' zastane v jedení a zpyta sa Janká : „a či tebe doma nedajú chleba?“ „Ach, akože mi dajú“, odpovie chlapček plačlivým hlasom : „Veď mi už dva dni nemáme chleba. Mat' sa mi chorí, a nevládsu ist' chleba vyrobiť.“ „Ej, tak ti vďačne dám“, rečie Miško, — a hned', čo ešte mal chleba, podal Jankovi a doložil : „len prijd', keď budeš lačný, i druhý raz sa s tebou rozdelím“.

Miškova matka to všetko čez oblok videla a počula. I vyšla hned' k Miškovi, pohladkala si ho po líčku a riekla mu : „Tak, synček môj milý, hodné si mi diet'a ! Daj ti Boh len i na ďalej tak milo- srdné srdce. — A ty, Janko, poď dnu ! — riekla susedkinmu chlapcovi, — zanesieš ešte i tvojej chorej materi kus chleba a za hrnček mlieka ; a keď si robotu skončím, prídem ju i sama navštíviť.“

„Kto uděluje chuděmu, půjčuje Hospodinu ; a on za dobrodiní jeho odplatí jemu“.

104. Dobročinnosť.

Zavčas, hned' od tvojej mladosti

Hlad' privykať ku dobročinnosti ;

K blížnym tvojim bud' vždy štedrý, vl' údny, —

Zvlášte, keď je to biedny a núdzny.

Kto svojho blížného poľ' utuje :

Nad tým sa i Pán Boh rád smiluje.

105. Zima.

V vime sú dni temer o polovicú kratšie, ako boli v lete. Líst'a so stromov už sprchlo, opadlo; kviet'a ani v poli, ani v zahrádkách už nevídat'. Tuhé mrazy to všetko opálily. Ani len trávička už nerastie. Pole je všade púste, akoby vymreté. Ale ono to všetko len spí a odpočíva, aby sa na jar zas prebudilo, v novej čerstvosti pučilo, rástlo, a potom zas novú úrodu prinieslo. — Napadol už sneh, a jakoby perinou -- zakryl pozchodené siatiny, žeby čez zimu nevymrzly. — Potoky a mláky pokryté sú ľadom, na ktorom sa deti kľžu a sankujú. — Vonku je zima. Ľudia kúria pece, a najradšej zdržujú sa v teplých izbách. — Ženičky a dievky čez zimu p r a d ú a t k a j ú. Chlapy opatrujú statok, a po večeroch zajdú si vše do susedov alebo k rodine pobesedovať. Tam zpomínajú si medzi sebou, čo a koľko ktorému Pán Boh v lete na poli a v domácnosti požehnal. Len ktorým sa v lete nechcelo pracovať, tí musejú v zime často i hladovať'.

Zimné mesiace sú : december, január a február.

Do zimy pripadajú radostné Vianoce, to jest: sviatok narodenia Krista Pána. Vtedy s vďačnou radosťou pripomíname si veľikú milosť a lásku Otca nebeského, ktorou tak miloval svet : „že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož verí v ňo nezahynul, ale měl život večný.“

„Dítky, buď nám tento den ku radosti zasväcení!

Slavnosť táto nasse jest; Neb nám Bůh dopřál tú
česť, že sbratril Syna svého; S nami narozeného;
Smět spasit poslaného.

Jezu, dítě příteli, Všech dobrý učíteli, Přijmi
mistrě veliký Nás za své učeníky! Veď nás k světlu
moudrosti, k víře, lásce a ctnosti, k věčné w nebi
radosti."

106. Vtáček na obloku.

Na obluku klepe: pik! pik!
Otvorteže mi oblôčik;
Velmi snaží, vetor duje,
Zima, hlad ma zamorduje.
Dobří l'udia, miesta mi dajte:
Som poriadny, o to sa nestarajte!

Do teplej ho razom chyžky vzali,
Aj potravu mu vždy dost' dávali;
Tam spieval a trávil niektorý čas,
Lež slnce čez oblok keď hrialo zas,
Smutný tam sedával — nemal viac reč:
Keď mu otvorili — ufetel preč.

107. Mravce a konik.

*Na slniečku vonku v zimnej chvíli, mravce svoju
potravu sušily. Príde polný koníček a vraví: „bud' te
dobré, udelte potravu!“ Mravce k nemu: „A čo
robil v lete?“ „Húdol som si a spieval po svete“.
„Keď si húdol v čas roboty, teraz táncuj v dobe
psoty!“*

Idi k mravci, lenochu! Shlédni cesty jeho, a
nabud' moudrosti. Přisl. 6, 6.

108. Neúrodný strom.

Dedinčan Markó mal v meste brata zahradníka, ktorý mal tam veľkú, krásnu ovocnú záhradu. Raz na jar, navštevujúc si brata v meste, tento zaviedol ho do svojej záhrady. Marko tam obdivoval a nevedel dosť prenachváliť to množstvo rôznych druhov ovocných stromkov, ktoré v rovných radoch ako sviečky dohora rástly.

Tu rečie mu zahradník: „No, brat môj, — vidím, že sa ti moje stromky veľmi zapáčily, — dám ti vďaka z nich jeden, a síce jablonku najlepšieho druhu. Tu máš stromček, zasaď si ho doma, a budeš mať z neho radosť nielen sám, ale časom ešte i tvoje detné deti!“ — Marko od radosťi temer zabudol sa za stromček poďakovať, a ponáhlal sa s ním domov.

Doma za dlhší čas nevedel sa rozhodnúť, kde by mu ten stromček najlepšie bolo zasaďiť. „Ak zasaďím ho tamto na vršok“ — hútal si — „tam posráža mi z neho veľa ovocie skôr, akoby dozrelo; tamto na rovinke, neďaleko cesty, by mal pravda dobré miesto, lenže tade chodia ľudia, ulakomia sa na pekné jabĺka a pokradnú mi ich. Na dvor si ho tiež netrúfam zasaďiť; tam by mi zas ovocie pred mojimi vlastnými deťmi a pred čelaďou nebolo bezpečné“.

Po dlhšom rozmýšľaní zasaďil teda stromček do kúta za stajou od polnočnej strany. „Tu nebude nik o ňom vedieť“ — pomyslel si, a bol celý natešený, že ako si on to dobre premyslel!

V najbližšiu jar netrpelive pozeral, či stromček už bude kvitnúť. Pravda stromček v prvý rok ešte nezarodil, ale v druhý tiež nie, ba veru ani v tretí. Vybral sa teda Marko k bratovi do mesta, a robil mu výčitky, hovoriac: „nebolo to od teba po bratsky, že namiesto úrodného stromu, dal si mi rašmavú neúrodnú metlu! Už to štvrtý rok, a krem líst'a, — nič sa dosiaľ na ňom neurodilo“.

Keď sa zahradník od brata dozvedel, na akom mieste ten stromček stojí, — najprv sa zasmial, potom ale vážnym hlasom takto riekol bratovi: „Že si so stromkom tak pochodil, tomu sa ani najmenej nedivím. Stromček zasadil si na miesto, kde vystavený je každému studenému vetru, ale slnca a tak tepla nikdy nedostáva. Ako mohol by teda v takej chladnej tóni kvitnúť a rodiť! To je stromček šlechtného druhu, a takým aj zostane. Ty ale zasadil si ho s neprajnou a upodozrievačnou mysl'ou. Nezaslúžil si teda ani, aby ti stromček rodením znamenitého ovocia radosť pôsobil. — Chybu môžeš však ešte napraviť. Stromček presad' znova na miesto, kde bude mať dosť svetla, a kde bude pred studeným vetrom chránený. Tak počne ti dosť skoro rodiť.

109. Príslovia a porekadlá.

Proti veku nieto lieku.

Pýcha pred pádom chodíva.

Ruka ruku umýva, aby obe byly čisté.

Sľuby sa sľubujú; blázni sa radujú.

Škoda s užitkom chodieva.
 Škoda krásy, kde nieto rozumu.
 Tiché vody brehy podmývajú.
 Ústa zatváraj; oči otváraj.
 Vrana vrane oko nevydobe.
 Zlá zelina nerada vyhynie.
 Z malého žaluďa býva veľký dub.

110. Hádky.

X Som nevel'ká sladká gul'ôčka, v bruchu mi je tvrdá kôstočka; deti mňa vždy s chuťou jedávajú, vrábce ma tiež radi zobkávajú, — čo je to?

Na zemi lipa, na lipe konopa, na konope hlina, na hline zelina a v zeline udenina, — čo je to?

Koruna bez hlavy; bez jazyka vraví; necíti, nežije, a srdce mu bije, — čo je to?

111. Dobré a zlé svedomie.

Niet nič horšie, ako koho zlé svedomie pichá; zas nič lepšie, ako komu svedomie pokoj dá. Veru ja to musím vyznať, keď sa mi pridalo zlé urobiť niečo, to mi srdce obadalo. — Ale keď sa neviem v ničom zlom, to sladko padá; tichý pokoj na postiel'ku moju ma ukladá; i lekcia, i modlitba chutí mi, aj jedlo. Daj Boh, by tak mne i všetkým deťom sa vždy viadlo! Moja duša musí bývať spokojná a tichá; a kto je zlý, nechže ho tam zlé svedomie pichá!

112. Malá maškrtnica.

Keď matka Zuzku vše po niečo do komory poslala, tam ona hned' všetko, zvlášte sladké veci — pokoštovala, pokvárila. Zuzka bola teda maškrtná.

Jedneho dňa riekla matka deťom: „Dnes pôjdeme na dolný koniec ku starej mame; kto ale i zatiaľ nebude poriadny, ten ostane doma.“ — Dietky sa zaradovaly, lebo k starej mame vždy radi chodievaly.

Popoludní, keď sa už mali sberať, podá matka Zuzke korunník a rečie: „Bež moja dievka, kúp mi za dva haliere gombačiek.“ — Zuzka bežala do sklepu, a gombačky kúpila. Boly tam ale za sklom i všelijaké farbené cukríky, a tie Zuzke hned' nedaly pokoja. „Eh“, húpala si: „kúpim si z nich čo len za dva haliere.“ — Ako húpala, tak i vykonala, a červené cukríky dost' chytró zmlsala.

Keď Zuzka matke doma drobné peniaze odovzdávala, tá hned' zbadala, že je peňazí menej, ako by ich malo byť.

„Zuzka!“ rečie matka — „tu ti chýba dvojhalierník, kde si ho podela?“ Zuzka sa začervenala až po uši, a hl'adiac do zeme, odpovedala: „Hádám som ho stratila.“ — Matka ale už bola zbadala, že dievča má pery na červeno zafarbené. Riekla tedy prísny m hlasom: „nuž ved' tvoje zamaľované ústa prezradzujú, že si ho na cukríku premaškrtila! Vidiš nešťastné dieťa, kam ta tvoja mlsnosť priviedla! Teraz si nielen luhala, ale i

kradla. Zapamätaj si, že z maškrtníka býva luhár, a z luhára zlodej. Kto sa nehanbí luháť, ten sa nebojí ani kradnúť; to je ale veľký hriech proti ľuďom i proti Bohu. Teraz za pokutu nepôjdeš somnou k starej mame, a jestli sa ešte raz niečoho takého dopustíš, — prísnejšie ťa potrescem.“ — Zuzka hned' s plačom prosila si matku za odpustenie, a od toho času nikdy viac nemaškrtila ani neklamala.

Z maličkého lháre býva starý zlodej:

Dítě! tuto pravdu v srdci svém zachovej!

113. Boh je všadeprítomný.

Samko s Milkou byly len samy doma. „Vieš čo Milka?“ rečie Samko, — „pod' pohľadajme si dačo dobrého pod zuby!“

„Nedbám, povie Milka, — lensi ma zavedieš na také miesto, kdeby nás nikto nevidel.“

„Poďme do komory“, hovorí Samko, — „tam pohostíme sa sladkou smotánkou.“

„Ta nemôžeme ísť, odpovie Milka. Na dvore rúba sluha drevo, videl by nás.“

„Poďme teda do kuchyne. Tam v skryni jesto med a chlebič; na tom si pochutnáme“, — posmeľoval Samko Milku.

„Ani ta nemôžeme ísť“ — povie Milka. „Suseda naproti, ktorá pri obloku šije, iste by nás zbadala.“

„Nuž poďme tedy do pivnice na jabĺčka“ —

rečie Samko. „Pivnica je tmavá, tam nás iste nik nevidí!

„Tak! nik?“, rečie Milka, — a či nevieš, že oko Božie videlo by nás i vo tme čez steny!“

„Pravdu máš sestrička“ rečie sám v sebe zahanbený Samko, — „ani neviem veru, ako som si mohol nezmysleť na to, že je Pán Boh všadeprítomný, a žeby sme sa pred ním darmo skrývaly.“

114. Zahanbený mudrák.

Šiel pocestný poľom a prišiel k dynisku. Zastanúc na chvíľku, ihneď takto začal mudrovať: „Ej, čiže to Pán Boh naopak sporiadal! Ved' na takomto slabom steble nemaly by rásť dyne, ale dajaké iné, dobré ovocie. Dyniam — alebo tekvičiam lepšie pristalo by rásť na vysokom strome, napríklad na dube.“

Kráčajúc ďalej, prišiel k dubovej hore. Ustatý, mienil si v chládku oddýchnuť. Lahnul si tedy pod vysoký dub, a po chvíli zaspal. Naraz strhol sa silný vetor, a žalude s duba začali husto k zemi padať. Jeden taký žalud' padnul spiacemu pocestnému rovno na nos, tak že sa mu hneď z neho krv pustila. Prestrašený, skočí na nohy, a utierajúc si zakrvavený nos rečie: Hl'a, ako som nemúdre súdil o poriadku Božom, hovoriac, že dyne a tekvice maly by rásť na veľkom dube! Keby teraz na miesto žaluda, padla my bola ťažká tekviča na hlavu: či neležal

by som už hádam mŕtvy tu pod dubom? I z tohto vidím, že múdry Pán Boh všetko dobre stvoril a sporiadal.

115. Bud' varovčivý.

Dvaja ľudkovia chodili po krajine sbierať milodary na stavbu nového kostola, lebo im starý bol zhorel. — Raz v jednej osade, vošli aj do domu bohatého gazdu. Bolo práve pod mračnom. Gazda stál na dvore a hrešil sluhu. Dohováral mu, že nechal žínky na jarmách, a neodpratal ich na suché miesto. Cudzinci to počuli, a takto riekli medzi sebou: „sem sme veru nebárs dobre nadišli!“ Ako vidno, tu je gazda veľmi skúpy človek, — sotva nám dačo udelí. — Gazda ale akonáhle zočil príchodzích, hneď ich vl'údne privítal a do chyže zaviedol. — Keď vyrozumel, v akej záležitosti k nemu prišli, hneď im vďačne dal dosť hodný peňažitý dar, a k tomu ich ešte i počastoval. Príchodzí nevedeli sa na tom prenadiviť, a poďakujúc za dar, otvorene mu vyznali, že sa oni veru žiadnemu daru neufali, počujúc ako si pre takú maličkosť sluhu hreší. — Gazda sa najprv usmial, potom ale vážne takto riekol: „Vidíte, priatelia mojí! čo ste u mňa zkúsili, je len pamätaním na prislovie: „kto si málo neváži, po mnohom nech nebaží; a kto si haliere nevaruje, ten nikdy ku korunám nepríde.“ — Tak, keby som i ja dosiaľ nebol na každú maličkosť

dozeral, a si aj teraz ešte nechránil: veru kto zná, či by som vám dnes bol mal z čoho na kostol udeliť.

116. Kráľ a jeho synovia.

Bol jeden kráľ, a ten mal troch synov. Najstaršieho z nich ustanovil za svojho nástupníka. Mladších synov ale napomínal, aby si najstaršieho brata poslúchali, a mu pri správe krajiny verne pomáhali. Pred svojou smrťou zavolať všetkých troch k sebe a dal si doniesť viazaničku prútov. Tú podal najprv najstaršiemu synovi, aby ju prelomil. Keď to ten vykonať nevládal, kázal to urobiť druhému a napokon i tretiemu: ale sa to ani jednému z nich nepodarilo. Rozviazal tedy otec prúty a po jednom ľahko ich poprelamoval. Potom ale im riekol: „Ako s týmito prútmi, tak je to deti moje i s vami! Dokiaľ nažívať budete spolu, a pomáhať si v svornosti a láske, zatiaľ vás žiaden nepriateľ nepremôže; ako náhle sa ale pre závisť a nelásku znesvorníte, dost skoro všetci zahyniete!“

Po kráľovej smrti zabudli zvlášte dvaja mladší bratia na múdre otcove slová. Najstaršieho brata poslúchať nechceli; lebo každý chcel byť sám kráľom.

Podelili si tedy krajinu medzi sebou na troje. Keď to videli nepriatelia, napadli ich zo všetkých strán. Ani jeden z bratov sám o sebe nevládal sa obrániť. Zahynuli teda všetci, a s nimi i kedysi silné a slavné otcovské kráľovstvo.

117. Smrt' ukrutníka.

Na trenčianskom Považí, pri ľavom brehu rieky Váhu, vidno na vysokej strmej skale zrúcaniny hradu Beckova. Pred niekoľko sto rokmi bol pánom toho hradu veľmož Ctibor, človek náruživý a ukrutný. Zvlášte s čel'adou svojou zachádzal nemilosrdne a tyransky. Tak raz jednému sluhovi, že mu náhodou na pol'ovačke najmilšieho psa zastrelil, — dal najprv oči vylúpiť a potom ho do prepasti shodiť.

Dost' skoro po tejto udalosti vyšiel si Ctibor na prechádzku. Že bolo teplo, ľahnul si na pokraji skaly pod strom, a tam zaspal. K spiacemu priplazil sa jedovatý had, a uštipnul ho do oka. Ctibor od bolesti vyskočil a bežal v mukách sem, tam. Oslepnutý nezbadal kraj skaly, potknul sa a sletel do prepasti, kde okamžite zahynul. — Tak potrestal Boh ukrutníka Ctibora.

Poveš' o tejto udalosti zachovala sa medzi ľuďom až po dnes.

118. Najväčšia mátoha.

Ešte posial' hlúpi o tom sa hádajú,
 Že v niektorých domoch mátohy bývajú;
 Nech sa aký-taký hrmot stane v mraku,
 Dobre hned' nezhnú od strachu a ľaku.
 Často, keď len mačka po povale chodí,
 Už si z toho sprosták strašidlá naplodí;
 A na ktorom dome v noci kuvik vreští,
 Myslia, že tam iste smrť dakomu veští.

Ó blázniví ľudia, čo sa takto plašia,
 A hods akou pletkou sami seba strašia!
 Ale ja znám jednu strašnejšiu mátohu,
 Ku ktorej sa každý bojí zblížiť nohu;
 Hrozné to strašidlo — kam sa len doprace,
 Či vo dne, či v noci, všade ľudí máce:
 Búri, trepe všetko, že na širom svete
 Strašnejšej obludy nikde nenajdete.

Kto je — chcete vedieť — toto mátožisko?
 Nik to inší, ako špatné k o r h e l i s k o.
 Ktorý z krémy ako z hrobu von vychodí,
 A najviac nešťastia medzi ľuďmi plodí.

119. Miery.

Keď chceme zvedieť, aká veľká je niektorá vec, musíme ju premerať. K tomu potrebujeme mertuky alebo miery. Bežné miery u nás sú: metre, litre a gramy.

Metrom meráme dĺžku a šírku plátna, ciest alebo rolí; výšku domu alebo stromu; hĺbku jamy alebo vody; hrúbku múrov alebo dreva. Meter delí sa na desať decimetrov, decimeter na desať centimetrov, centimeter na desať milimetrov. Tisíc metrov volá sa kilometer.

Obilie, strovu a tekutiny meráme litrom. Jeden liter má desať decilitrov. Sto litrov volá sa hektoliter.

Aké je čo ťažké, na príklad cukor, soľ, slanina — to vážime na gramy. Desať gramov je jeden dekagram; sto dekagramov alebo tisíc gramov je jeden kilogram; sto kilogramov je jeden metrický cent.

O BOHU.

1. Boh, stvoritel' sveta.

Mnoho pekných a užitočných vecí je na svete, ktoré ľudia už dávno z vol'ačoho zhotovili, a ešte i teraz vždy zhotovujú. Pekné domy, krásné kostoly a rozličné umelé stroje stavajú a zhotovujú ľudia z kamenia, dreva a železa; knihy robia z papieru, všelijake okrasy zo zlata a striebra, — odev a obuv z plátna, vlny a kože, slovom: ľudia mnoho vecí vedia a môžu spraviť — ale vždy i b a z v o l a - č o h o, a nikdy nevedia ani nemôžu ani tú najmalichernejšú vec urobiť alebo zhotoviť z n i č o h o.

Vidíme ale premnoho ovel'a krásnejších vecí na svete, ktoré nikto z ľudí urobiť nemohol, — ani neurobil. Slnce, mesiac, hviezdy, zem, na ktorej bývame, a na nej hory a vody — kdeže sa tie vzaly? či asnad' samy od seba povstaly? Nie! aj tie boly učinené, a síce z n i č o h o. A ten, kto to všetko učinil, je P á n B o h. — Volačo z ničoho učiť, volá sa niečo s t v o r iť. Pán Boh tedy stvoril, — a síce samým svojim slovom tento celý svet; a môže vždy urobiť všetko, čo chce. On je v š e m o h ú c i.

„Slovem Hospodinovým nebesa učinena jsou, a Duchem ust jeho všecko vojsko jejich. Žalm. 33, 6.

On řekl, a stalo se, on rozkázal, a postavilo se.

Nebo cožkoli chce Hospodin, to činí, na nebi i na zemi.

2. Boh, múdry riaditeľ sveta.

Jasná slniečko na nebi, ktoré nám svetlo, teplotu a tak život dáva; mesiac a hviezdy na krásnobeľasej oblohe nebeskej, ktoré vždy na vymeranom im mieste svieťa; milióny tvorov zemských na suchu i vo vodách, — to všetko svedčí: ako do koná, múdre a krásne Pán Boh tento svet stvoril a v ňom všetko sporiadal.

„Nebesa vypravujú slávu Boha silného a dílo rukou jeho obloha zvestuje.“

Pán Boh nielen stvoril nebo i zem, a všetko, čo je na zemi a na nebi; — ale sa i stará a pečuje o to, aby to všetko trvalo. On, čo stvoril, i chráni, spravuje a opatruje. Bez jeho vôle nič sa v svete nedeje. A to všetko — môže Pán Boh preto, že je všade prítomný, a tak všetko vidí a vie: je vševedejší.

Bôh není ďaleko od jednohokaždého z nás. Nebo nim živí sme a hýbeme sa i trváme.

Hospodin patre s nebe — vidí všetky syny ľudske.

3. Boh, stvoriteľ a otec človeka.

Ten veľiký a všemohúci Pán, ktorý vládne a panuje na nebi a na zemi, stvoril aj nás ľudí. — Boh stvoril nás k obrazu svojmu, a tým prijal nás za rodinu. Je on tedy náš Otec, a my sme jeho dieťky.

Boh obdaril nás rozumnou dušou zvlášte na to, aby sme ho poznali, a tak vedeli, -- že je on Bo-

hom a Otcom našim. Taktiež, aby sme pod jeho otcovskou správou múdre vedeli užívať všetko, čo nám tu na zemi v hojnosti na každý deň dáva. — Veru nevyslovne dobrý je ten náš Otec nebeský, keď nám túto krásnu zem, a všetko, čo je na nej, k užitku a pohodliu našmu daroval! Za to máme ho vždy milovať, chváliť a oslavovať.

„Rekl Bůh: Učinme člověka k obrazu našemu, a ať panuje nad rybami mořskými a nad ptáctvem nebeským, i nad hmoty, a nade vším zemí i nad všelikým zeměplazem hýbajícím se na zemi.

„D by člověk to rozjímal, a dobře všeho užíval! Nebo všechno jest pro něho; on pro Boha, že cti jeho.

Dobrořeč buď má Hospodinu a nezapomínej se na všechna dobrodíní jeho.

4. Poslušnosť k Bohu.

Ako dobré dietky radi a ochotne poslúchajú svojich dobrých rodičov: tak i my vďačne a ochotne konať máme to, čo nám náš n e b e s k ý Otec káže, a nikdy nerobiť to, čo nám On zakazuje. — Pán Boh, ako l a s k a v ý otec, verne miluje a pozhnáva tých, ktorý jeho vôľu radi plnia; ale ako prísny Otec aj tresce všetkých, ktoré ho neposlušnosťou hnevajú.

Bůh odplatí jednomu každému podle skutků jeho.

Pána Boha, hoci je on vždy všade prítomný, nikto z ľudí nikdy nevidel. Ani my ho vidieť nemôžeme, lebo Pán Boh je D u c h, ktorý sám od seba bol vždy od večnosti, je aj t e r a z a b u d e

všade na nebi i na zemi až na veky. — Jestli až do smrti budeme jeho dobrými a pravými dietkami, — tedy nás potom pobere k sebe do neba, kde na jeho otcovskú tvár neprestajne hl'adeť, a s ním v jeho nebeskom raji večne bývať a radovať sa budeme.

5. Zvelebowanie Stworitel'a.

Wsse, co widím, wssudy wolá na mne :

Jaks weliký a dobrý ó Pane!

Wssemohoucnost twou dci welebiti;

Tys wsse dobre ráčil učiniti.

Dejž, ať tě jak díte wždy miluji,

Bože! jenž mne co díte miluješ;

A takým býti se usiluji.

Jakým mi Ty býti přikazuješ.

6. Pád prvých l'udí.

Adam a Eva boli prví l'udia na svete. Boh dal im bývať v raji, kde im bolo veľ'mi dobre. Ale aj oni boli dobrí, nevinní a nesmrteľní. Mali všetkého hojnosť, a Boh dovolil im všetko užívať a požívať. Len z jedneho stromu zakázal im jesť. Dokiaľ tento zákaz zachovávali, dotiaľ bývali v raji. Ale oni dali sa sviest' od zlého ducha k neposlušnosti, a prestúpili ten zákaz Boží. Pre to prestúpenie vyhnal ich Boh z raja. Avšak už vtedy zasl'úbil poslať svetu Spasitel'a. Adamovi potomci boli tiež hriešni. Nechceli slúžiť jedinému pravému Bohu, ale oddali sa modlárstvu. Preto zničil Boh ten prvý svet skrz potopu. Len jediného Noacha i s rodinou zachoval pri živote.

7. Boh, riaditeľ osudov ľudstva.

Z Noachových potomkov jediný Abrahám bol bohobojný a spravodlivý. Tohoto oddelil Boh od bezbožných a dal mu zem Kananejskú, aby tam z jeho potomkov vychoval si národ dobrý a jemu poslušný. Ako Abrahám, tak bohobojný bol i jeho syn Izák, a Jákob, syn Izákov. — Jákob prijal od Boha meno Izrael a jeho potomci menovali sa Izraelskí.

Jákob mal dvanásť synov. Jedného z nich, menom Jozefa, predali bratia z nenávisťi do Egypta. Ale Boh to tak na dobre obrátil, že Jozefa pre jeho bohobojnosť obdaril i múdrosťou: a pre túto múdrosť povýšili Jozefa v Egypte na veľkú hodnosť. Jozef potom povolal k sebe i svojho otca a bratov. Z dvanástich synov Jákobových rozmnožil sa potom v Egypte národ Izraelský.

Tento národ za dlhé časy veľmi mnoho musel trpeť v Egypte od pohanov. Ale to sám Boh dopustil mu trpeť, aby ho pocvičil a potom tým ľahšie k sebe priviedol. — Keď už toho utrpenia dosť bolo, poslal Boh svojho sluhu Mojžiša, aby národ Izraelský z Egypta nazpät do zeme Kananejskej vyviedol.

8. Vydanie zákona.

Aby národ Izraelský po vôli Božej žiť vedel, vydal mu sám Boh skrze Mojžiša zákon písaný, na hore Sinai, a ten zákon je:

Desatero Božích přikázání.

- I. Nebudeš mítí Bohův jiných, přede mnou!
 - II. Nemezmeš jména Pána Boha svého nadarmo!
 - III. Pomni, abys deň sváteční světil!
 - IV. Cti otce svého i matku svou, abys dlouho žil
byl na zemi.
 - V. Nežabiješ!
 - VI. Nezesmilníš!
 - VII. Nepofradeš!
 - VIII. Nepromluvíš proti bližnímu svému krivého svě-
dectví!
 - IX. Nepožádáš domu bližního svého!
 - X. Aniž požádáš manželky jeho, ani služebníka, ani
děvky, ani vola, ani osla, ani ničehož, což jeho jest.
- Summa pak zákona Božího jest: „Milovati budeš
Pána Boha svého z celého srdce svého, a ze vsi duse
své, a ze vsi mysli své, i ze vsich síl svých: a blíž-
ního svého, jako sebe samého.“

9. Boh, vychovávateľ a tešiteľ.

Zákonom skrze Mojžiša vydaným vychovával Hospodin národ Izraelský skrze kňazov, prorokov a kráľov. Ale ľud ten časom zas len odpadnul od jediného Boha, a oddal sa modlárstvu. Preto ho dal Boh znovu pod moc pohanom, ktorí ten národ do zajatia a služby otrockej odviedli. Zle, veľmi zle bolo tomu národu. Ale i v tom jeho súžení potešoval ho Boh zaslúbeniami o Spasiteľovi. Tieto zaslúbenia pripomínali a nimi národ potešovali mnohí mužovia boží, ako: kňaz Samuel, kráľ Dávid, a proroci Izaiáš, Jeremiáš a ešte iní. Čo Mojžiš o Bohu

Stvoriteľovi, a proroci o príchode zaslúbeného Spasiteľa učili, ako aj iné príhody národa od stvorenia sveta, — to spísané je v knihách, ktoré Starým Zákonom menujeme.

10. Boh Syn, Spasiteľ.

Konečne slútoval sa Bôh nad veľikou biedou ľudského pokolenia, a poslal mu toho zaslúbeného Spasiteľa a Vykupiteľa Ježiša Krista.

Ježiš Kristus, podľa svojho božstva od Boha Otca, od večnosti zplodený, -- podľa človečenstva narodil sa z Marie panny v Betleme, a vychovaný bol v Nazarete. V tridsiatom roku počal učiť a pripravovať ľudí, aby rozumeli vôli božej, ktorá chce svet spasiť. — Na potvrdenie svojej božskej lásky a moci konal mnohé a veľké divy. — Boh -Otec bol už ale ľudstvo pre jeho veľké hriechy k večnej smrti odsúdil. Ježiš Kristus vzal všetky pokuty ľudstva dobrovoľne na seba, a trpel i umrel zaň na kríži: aby každý, kto v neho verí, nezahynul, ale mal život večný.

Ježiš nezostal v hrobe, ale na tretí deň vstal z mrtvých, ukázal sa svojim učedníkom, a sľúbil im soslť Ducha Svatého. — Na štyridsiaty deň po svojom z mrtvých vstaní vstúpil do neba, odkiaľ jednúc vo veľkej sláve príde, aby súdil živých i mrtvých.

11. Boh Duch Svatý, posvätitel'.

Aby ľudia na tomto svete tak dobrí a pobožní byť mohli, ako to sám Syn Boží na sebe ukázal: Ježiš na desiaty deň po svojom na nebe vstúpení

co mu dáváte *Yel!*
 soslal na učedníkov toho zasl'úbeného Ducha Svatého. Ten Duch Svatý pripomínal učedníkom všetko to, čo Ježiš mluvil a učil, a viedol ich po svete tak, ako ich sám Kristus bol poslal: „Jdouce po všem svete; učte všechny národy, křtíce je ve jméno Otce i Syna i Ducha Svatého. Učíte je zachovávatí všecko, což sem koli prikázal vám“. — Preto menovali sa učedníci apoštolmi to jest poslancami.

16. *ku mění stolice* Cirkev obecná křesťanská.

Apoštolovia, vedení Duchom Svatým — učili, křtili na vieru Kristovu, a shromažďovali l'udí veriacich z celého sveta do jedneho spolku. — Ten spolok veriacich je : svatá cirkev křesťanská. V tejto cirkvi vychováva Duch Svatý všetkých, ktorí sa mu viest' dajú, — skrze vieru v Krista — pre život večný. A preto celá cirkev Kristova vyznáva túto vieru všeobecnú křesťanskú :

Věřím v Boha Otce, všemohoucího Stvořitele nebes i země.

Věřím i v Jezu Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho ; kterž se počal z Ducha svatého ; narodil se z Marie Panny ; trpěl pod Pontským Pilátem ; ukřižován umřel i pohřben jest ; zstoupil do pekel ; v třetí den vstal z mrtvých ; vstoupil na nebesa ; sedí na pravici Boha Otce všemohoucího : odtud přijde souditi živých i mrtvých.

Věřím v Ducha Svatého, svatou církev obecnou, svatých obcování, hříchů odpouštění, těla z mrtvých vzkříšení a život věčný. Amen.

13. Modlitba Páne.

Aby ľudia vieru a lásku mali, k tomu dopomáha im sám Duch svatý. Za to modlia sa tak, ako to sám Syn Boží učedníkov svojich naučil:

Otče náš, ktorý jsi w nebesách! Posväť se jméno tvé! Príjd kráľovství tvé! Buď wúle twá jako w nebi tak i na zemi! Chléb náš vezdejší dej nám dnes! A odpusť nám naše winy, jakož i my odpouštíme našim winníkům! S neuwod nás w pokušení! Ale zbaw nás od zlého! Nebo twé jest kráľovství i moc i sláva na věky věkůw. Amen.

14. Krest'anské náboženstvo v našej vlasti.

Krest'anské náboženstvo šírilo sa pôsobením Ducha svätého čím ďalej tým viacej, tak že sa i do našej milej vlasti dostalo. Naši predkovia boli kedysi tiež pohania a modlári. Ale už roku 863-ho poslal k nám grécky cisár Michal dvoch v Písme svatom zbehlých a pobožných bratov: Cyrilla a Metoda. Tito, preložiac Písmo svaté do nášho materinského jazyka, — viedli ľud ku poznaniu jediného pravého Boha, a pokrest'anili predkov našich v krátkom čase. — Pozdejšie, roku tisícého po narodení Krista Pána — Štefan, prvý kráľ uhorský, súc aj sám krest'anom, rozšíril a utvrdil krest'anskú vieru v celej krajine.

15. Wěrnost k Bohu.

Můj Bože, tys do toho dne, mne, tvoje dítě nehodně wodil s otcowskou wěrností! ty jsi pramen štěstí

mého, má obrana času zlého, a moje světlo w temnosti. — Já nic nejsem sám ze sebe, a eo mám, mám jen od tebe. A tobě dárci vši milosti, hoří duše má wděčnosti. Otče věrný! Pomoz, abych i já tobě věrným zůstal w každé době.

16. Výpovědi Písma swatého.

Bůh Duch jest, a ti, kteříž se jemu modlí, w duchu a w pravdě musejí se modliti. Jan. 4, 24.

Bůh láska jest, a kdož w lásce přebývá, w Bohu přebývá a Bůh w něm. 1. Jan. 4, 16.

Totol jest pak věčný život, aby tebe sameho pravého Boha, a kteréhož si poslal, Ježíše Krista poznali. Jan. 17, 4.

Hleďte nejprw království Božího a spravedlnosti jeho, a jiné vše bude wám přidáno, Mat. 6, 33.

Všefco, což byste chtěli, aby wám lidé činili, to i wy činite jim. Mat. 7, 12.

Nebe a země pomínou, ale slová má nikoli nepomínou. Mat. 24, 35.

Amen, amen pravím wám, že kdož slovo mé slyší a věří tomu, kterýmž mne poslal, má život věčný. Jan. 5, 24.

Protož buďte milosrdní, jako i Otec váš milosrdný jest. Luk. 6, 36.

Nesudte, a nebudete souzeni; nepotupujte, a nebudete potupeni; odpouštějte, a budeť wám odpuštěno. Luk. 6, 37.

Já jsem wzkríšení i život: kdo věří ve mne, byt pak i umřel, žiw bude. Jan. 11, 25.

Bočátek moudrosti jest bázeň Hospodina. Ž. 111, 10.

Boha se boj, a přikázání jeho ostríbej; nebo na tom všefco člověku záleží. Kaz. 12, 13.

Pamatuj na stvořitele svého ve dnech mladosti své. Kaz. 12, 1.

Pobožnost jest ke všemu užitečná, a má i nyníšního i budoucího života zaslíbení. 1. Tim. 4, 8.

Dítky, poslouchajte rodičů svých v Pánu: neboť jest to spravedlivé. Efez. 6, 1.

Wíce slušší poslouchati Boha než lidi. Skut. 5, 9.

Vlahoslawenější jest dáti, nežli bráti. Skut. 20, 35.

Sněvejte se a nehřešste; slunce nezapádej na hněwivost naši. Efez. 4, 26.

Aj, jak dobré a jak utešené, když bratři a sestry w jednomyslności přebývají. Zalm. 133, 1.

Srdce čisté stvoř mi, ó Bože! a ducha přímého obnow u wnitřnostech mých. Zalm. 51, 12.

Po wšech dny, synáčku, na Pána Boha našeho pamatuj, a zúmyslně nehřeš, a nepřestupuj přikázání jeho. Tob. 4, 6.

Synu můj! jestližebys tě namlouwali hříšníci, nepřivoluj. Přísl. 1, 10.

Kdo umí dobře činiti, a nečiní, hřích má. Jak. 4, 17.

Swět pak hyne i žádost jeho; ale kdož činí vůli Boží, tenk trwá na wěky. 1. Jan. 2, 17.

Modlitby.

17. Kanne.

Minula noční hodina, — Pokleknouc na kolena,
 We jménu Otce i Syna, — Těž i Ducha Swatého,
 Všech jednoho Hospodina:

Tebek my, Otče prosíme, Keď nás svým Swatým
 Duchem, Ať před tebou nehřeštime; Dejž, ať tento celý
 den A tvé cti a chrále strávíme.

O Bože, za tvou ochranu, } Učín, ať jen to myslíme,
 nám té noci prokázanou, } mluvíme, také činíme,
 vděčnou myslí tě slávíme, } co by se tobě líbilo
 povinné díly činíme. } a nám spasitelné bylo.

Ať nás také tohoto dne. } Warnj nás od hříchu všeho,
 od všeliké moci škodné } potěš w zármutku každého,
 laškavě zamarowati, } a po zdejším živobytí
 a našim pracem zehnati. — } rač nás k sláve povýšiti.

Amen.

Abba, Otče milý! w tuto ranní chvíli volám
 tvoje dítě, wyslyš mne, prosím tě. — Dary ducha tvého
 wlej do srdce mého: bázeň Páně, moudrost, synovskou
 poslušnost. — Dej, co tělu, dušsi, nám všechněm při-
 slusí. Zajeň ďábla zlého i nástroje jeho. Anjelům svým
 přikaz, — vsak jsi ty Pán Bůh náš, — by nás ostrí-
 hali, na rukách nosili, warowali pádu, dnes i chvíli
 každou: a do věčné říše wnesli před Ježíše. Amen.

18. Před wyučowaním.

Bože, dej k dílu čtiivosti, síly a prozřetelnosti;
 nechť mysl má i při práci k tobě často se obrácí. Amen.

Věčný Bože! rač mi dáti;
 Bych tě mohl pravě znáti,
 Přikázání twá plniti
 A pobožně žívu býti.
 Dej mi prospívat w umění
 A mému štěstí a spasení,
 Mým rodičům k potěšení
 A k tvé slávy rozšíření.
 Tak ostojim w tvé milosti
 W časnosti i we věčnosti. Amen.

19. Po vyučovaní.

Dobrotivý Bože! Ďakujeme ti za každé dobré naučenie, ktoré sme dnes vo škole počuli. Srdečne ťa prosíme, daj nám sily k tomu, aby sme si každé dobré naučenie zapamätali a dl'a neho sa spravovali. Amen.

Tyš náš winný kmen, Pane, My tvé ratolesti: Dejž, ať w tobě zruštáme, Zijic k tvé líbosti:	} Duchem twým nás posilňuj } W prácedy, jenž k tvé chwále } Slouží, a potom daruj } Žiwot w wěčné sláwě.
---	---

20. Před jedením.

Ejhle, Bože, z tvé milosti Máme pokrmů k sytosti! Dejž je hodne požíwati, Na to nezapominati:	} Že nám je Ty wsecky dáwáš, } Wsecky twory požehnáwáš; } A kdo mírne jí a pije: } Ten jako boží tvor žije. Amen.
--	--

Přiď Ježíssi, buď hostem našim a požehnej nám i těmto darům twým, které z tvé štědrosti užívati budeme: pro milosrdenství tvé a lásku twou požehnaný Pane, na věky věkůw. Amen.

21. Po jedení.

Pokrmem, nápojem sme nasýceni a časnými věcmi zde obdařeni; z toho děkujeme, Bože, tvé milosti: ráč nás sytit chleběm wěčným z wšosti. Amen.

Žezu, tvoje nasýtenie nech nám bude na čtenie onej wěčnej sytosti, z daru tvojej milosti. Amen.

22. Večerné.

Když se beru na mé lože, Tebe prosím, milý Bože!
Abys mne ráčil hájiti, Odpočinutí popřítí. Amen.

Noc jest přede dveřmi,
Tmý obkličuj zemi;
Přiď k nám, ó Ježíši,
Světlo tvé ať nás teščí!
Nebš ty, ó Ježíši!
To světlo nejlepšší.

Když usnu, ty mne braň,
Když usnu ve jménu tvém,
Mé oddechnutí chraň,
A rei k stvození: Amen.
Tu sílnou víru mám,
Žes věrný strážce sám.

23. Modlitba dětí wóbec.

X Tobě, Bože můj, děkuji,
I můj život obětuji,
Jenžs mi sřez mé rodiče dal, —
Dejž, bych w tom milost twou uznal, —
Dejž, ať rodičové moji
Mne w ctnostěch cwičí w pokoji:
Mně pak dej srdce poslušné,
Ať vždy činím, co jest slusné. —
Wšše, čemu mne oni učí,
A co činiti poroučí,
Dej konati s ochotností,
Ne s reptáním, s omrzlostí. —
Pomoz příkladu swatého.
Jezu Krista, Syna twého,
Ze wšší moci nasledowat,
A mé rodiče milowat. —
Abych tať podle slibů twých,
Dobrým dítkám učiněných,
Dossel požehnání twého
Časného, také věčného. Amen.

24. Pieseň pred skúškou.

Ó Bože! již my tu stojíme V spanilém věku mladosti. Počet' vydati se strojíme Z umění mravů, pilnosti: Buď s námi, jak s Kristem v chrámě, My též za Otce tě máme.

Tys Otče náš, a z té studnice Tvojí lásky a milosti, Dala nám dítkám tvá pravice Dary života, moudrosti. Ach, nad tvé, Pane, učení, Na světě pokladů není!

Přijď, a zjev se ó drahý Kriste, Ty outlých dítek příteli! Pomáhej nám na tomto místě, Aby svědkové videli: Že sme tvé milostné dání Nevzali bez požehnání.

25. Pieseň po skúške.

Podte, poklonte se Pánu s námi matky, otcové! Bůh byl s námi v tomto stánu, Podte ó rodičové! Vzdějmež díky vděčné, Bůh dobrý jest věčně: Z jeho lásky my jen máme To, co dobrého již známe.

Bůh ostríhá školy, chrámy, On zdržuje vrchnosti; Všecko jest jen jeho dání, Co nám v naší mladosti Dali pestounové. Církevní otcové: Bez škol, učitelů není Pro človečenstvo spasení.

Ach, zůstávej Otče s námi V cirkvi svaté i dále! Otvírej nám školy, chrámy: At' zrůstáme k pochvale Cirkvi, obci, vlasti, — Vzdal všeliké strasti: At' v mládeži církev květe, A v cirkvi nebe na světě!

26. Vianočné vinše.

Milí rodičia !

Ponáhl'am sa s novinou
prerádostnou veľmi
že čakany Spasiteľ
už je narodený. —
Ten Spasiteľ je viacej
ako človek samý ;
lebo je to Pán Boh sám
spolu — človek s nami.
To je ten, čo za svojho
pri krste má prijal
a život svoj nebeský
v krste mi zapísal.

Viac je on, ako sám kráľ ;
on je ten večný Syn,
skrz ktorého celý svet
Hospodin Boh stvoril. —
On nech Vám v tieto sviatky
dá obveselenia,
a potom vodí zdarne
po ceste spasenia. —
Po zavretí pak rokov
tohoto života, —
nech na nebesiach svieti
Vám jeho dobrota.

Milí rodičia (priatelia) !

Dnes, keď celý kresťanský svet
teší sa a raduje,
príchod Spasiteľa sveta
spoločne oslavuje ;
aj my Ježiška vítame
a s anjelmi tiež spievame :
„Slávu Bohu na nebi,
pokoj ľuďom na zemi !“

Pán Ježiš dietky myloval
slúbil im krásne nebe,
akže budú ctné, pobožné —
že ich pobere k sebe :
preto chceme vždycky, stále
dobré byť, a Bohu chvále
rodičov ctíť, poslúchať :
tak do neba sa dostať !

27. Novoročný vinš.

V tomto novom roku
čože Vám zažiadať,
akým že sa darom
mám dnes preukiazať ?
Ach, ved' ja nič nemám,
len srdiečko moje, —

a to Vám vinšuje
dneska toto dvojce :
Žite dlhé roky
Šťastne v tej časnosti,
a majte zo mňa vždy
čo najviac radosti !

U
149792*